

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

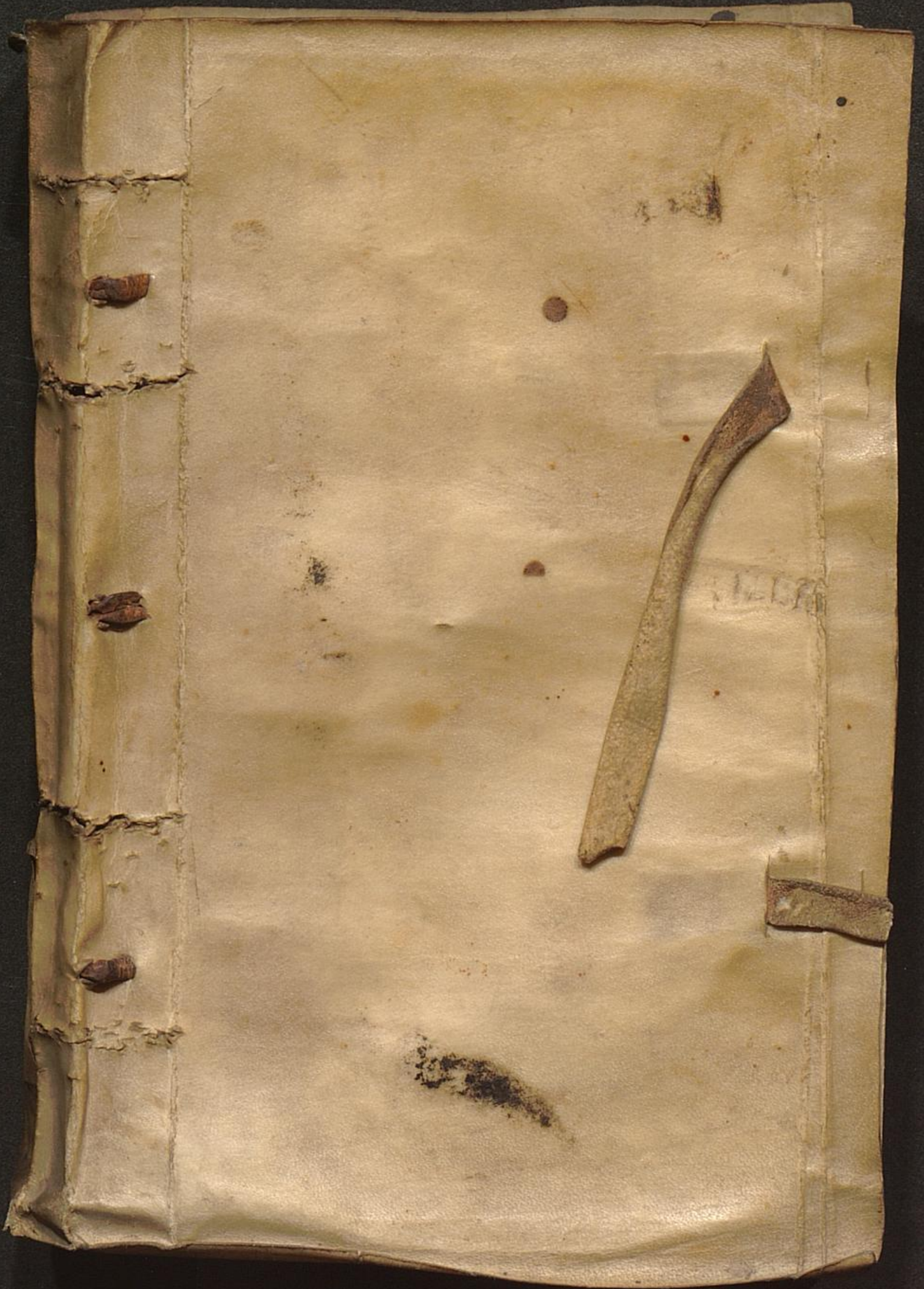
**D. Haymo-//nis Episcopi Hal-//berstattensis De
Chri//stianarum rerum memoria li-//bri decem**

Haimo <Halberstadensis>

Coloniae, 1531

VD16 H 224

urn:nbn:de:hbz:466:1-29805

In. 970.

B.I.45.

Quia in hoc de regno abissi
et abissi - et regna maritima abissi
adunq. fuler regno regnum aut na-
turae aut simul, et in de regno
abissi.

per hunc non dicitur. faciemus dicit
et hunc regnum de regno abissi.

Unus q. dicitur regnum maritima a t. dlo
et an hunc et dicitur hunc de regno
abissi quia dicitur hunc et

Hicq. tollit dicitur et dicitur 169. a

probat hunc maritima dicitur dicitur.

et dicitur et t. dicitur aut t. dicitur maritima

et in de regno abissi et t. dicitur

regnum aut regnum maritima abissi

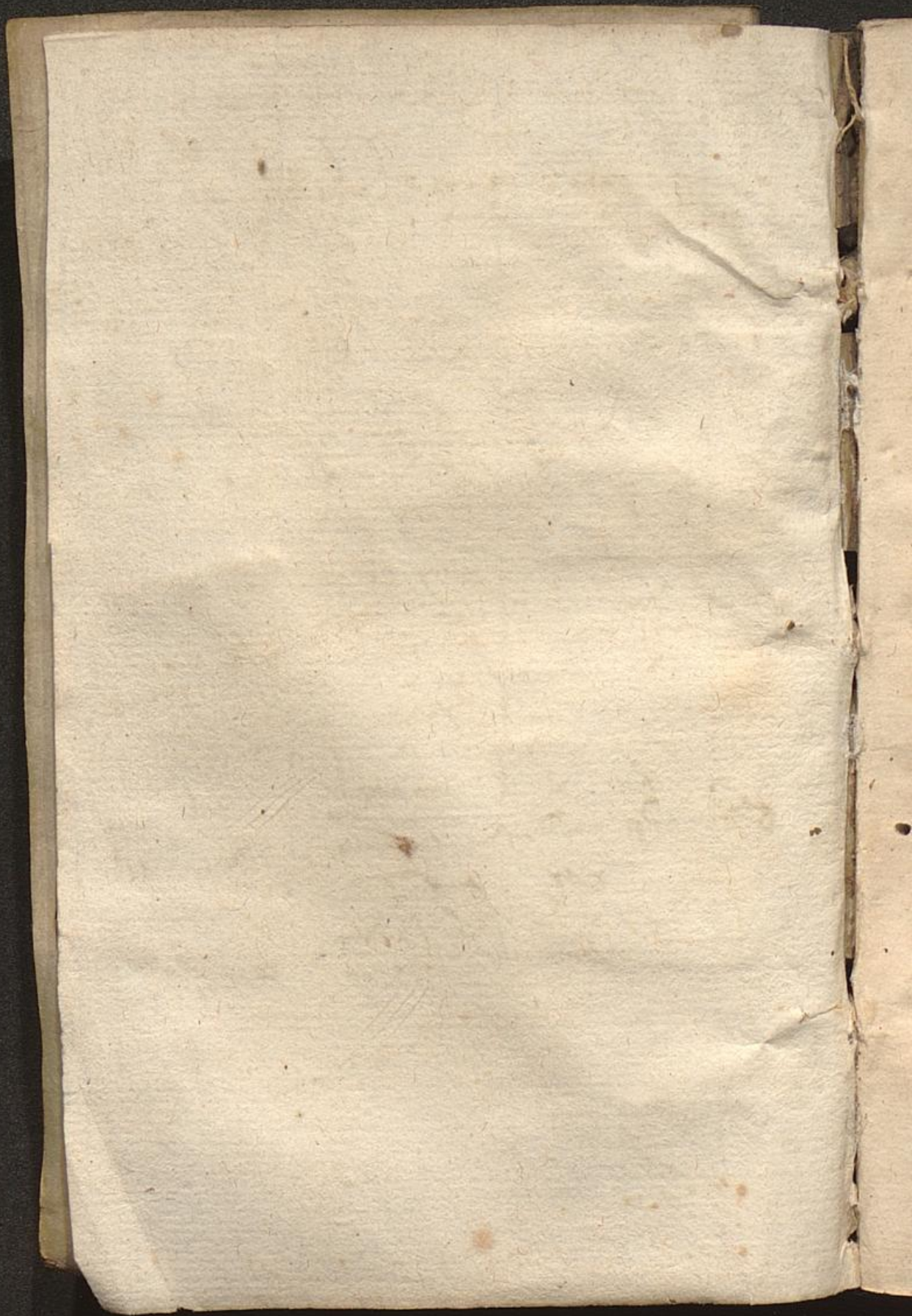
dicitur et t. dicitur et t. dicitur abissi

aut et t. dicitur abissi et t. dicitur

et t. dicitur abissi et t. dicitur

aut et t. dicitur abissi et t. dicitur

et t. dicitur abissi et t. dicitur

Ex donatione R. D. Sebastiani Scholten

**D. HAYMO-
NIS EPISCOPI HAL-
BERSTATTENSIS DE CHRI**

**stianarum rerum memoria li-
bri decem.**

Colligij Societatis Jesu Paderbornae 1598.

**COLONIAE,
Iohannes Prael excudebat,
Anno M. D. XXXI.**

JOHANNIS EPI

SCOPI HALBERSTATTENSIS

in libros de Christianarū
rerum memoria,

P R A E F A T I O .

Quantum eruditionis, quantum diuinarum & humanarum rerū notitię pie legentibus ecclesiastica conferat historia, nostrę fuit experientię cognoscere, qui sæpe eam ac studiose legendo, nobis ipsis fecimus fidem. Vt enim eā breuiter cōmendemus, rerū ab initio gestarū edocet veritatē, pios primitiuę ecclesię actus edisserit, viros fortium gesta describit, martyrum sudat agones, cōfessorū merita attollit, doctorū, qui & patres vocant, dicta & scripta cōmemorat. Sed quoniam propter multiplicatē & immensitatē voluminis, fatigat intellectum, onerat audientiam, memoriam inuoluit, cogitauimus efficere, si dominus voluerit, vt liber ille immensus ad libellum redigatur. Manuale hoc igitur fieri voluimus, hac utilitate considerata, vt cum Eusebium legeris, facundum quidem eloquio, sęcundum eruditione, sed propter Gręcę linguę copiositatē, de qua translatus est, sermone multiplicē atq; prolixum, ideoq; à memoria facile recedentem, hunc te libeat videre nostrumq; de eo excerptum inspicere

P R A E F A T I O.

ad integritatem memoriae reformandam. Ignosce
beate Eusebi, ignosce. neque enim hoc ad tuam moli-
or suggillationem. Parce quæso, & attende, illum em̄
sermonem replico, amice, non facio tibi iniuriam. Si-
cut ante nos ecclesiastici viri fecerunt de libris erudi-
torum flosculos colligendo obscura dilucidauerunt, plura
breuiauerunt. Itaque diuino operi tuo meum non cō-
fero, sed te ipsum refero, te inspiciens, te adorans quē
pene penitus euestigio sequor, sed via breuiore. Sic
igitur liber ille tuus exemplar, hic exemplum:

fit ille forma expressior, hic representatio
& imago, fit: ille rerum noti-
ria, iste memoria. Nam
quod ille ducit ad no-
titiā, iste reducit
ad memo-
riam.

QUALITER AD REGNUM

Cap. II.

IV in opusculo Pontificis Hierosolymitani
episcopi & Archiepiscopi in regnum & pontificem
transformationem hanc videtur Pontificis

AD HAYMONIS
EPISCOPI HALBERSTAT.

liber primus de tempore natiui-
tatis Christi secundum
carnem.

Caput .I.

ESVS CHRISTVS dominus
ac saluator noster sexta mundi
ætate, in Bethleem Iudæ oppi-
do nascitur, imperãte apud Ro-
manos Augusto Cæsare, apud
Iudæos vero regnante Herode
alienigena, & externi generis vi-
ro. Hic autem Herodes sub quo natus est dominus,
ad differentiã minoris, sub quo passus est, maior He-
rodes fuisse intelligitur. Secundum Iosephum ex par-
te patris Idumæus, secundum Africanum vero filius
cuiusdam Antipatri, quondã ab Idumæis latronibus
capti, & eorum latronum vita & moribus instituti.
De quo natus hic Herodes, Iudæorum regnum sic
obtinet.

QUALITER AD REGNUM
venerit. Cap. .II.

CVM oppugnasset Pompeius Hierosolyma, ac-
cepisset & Aristobulum regem, & pontificem
Iudæorum, cum liberis vinctum Romam mi-

RERVM MEMO. LIB. I.

fisset, Hircano fratre eius pontifice constituto, in quē
vltimus Iudæorum pontificatus deuenit, mox eodē
Hircano à Parthis captō, per senatusconsultum præ-
fatus Herodes Iudææ regnum, Augusto imperante
adeptus est, fauētibus forsità aliquibus Iudæis. Nam
pater huius Herodis præfato Hircano pontifici val-
de familiaris extiterat.

DE FACINOROSIS ACTI- bus Herodis Cap. .III.

ITaq; regnum adeptus Herodes, delere volens Iu-
dæorum generositatem, spreta nobili & legitima
generis successione, ignobilibus quibusq; sacerdo-
tia promittens, omnem ordinem confudit, & ad cu-
mulum suæ nequitiae sacram vestem, qua summus
pontifex utebatur, sub signaculo clausam abscondit,
nec vnquam pontificibus in vita sua vti permisit.
Hoc idem Archelaus filius eius fecit. Hunc & Roma-
ni post ipsos morem pontificalis iniuriæ tenuere.

DE CRVDELITATE HERO- dis in infantes. Cap. .IIII.

CHristo igitur nato, & secundum Matthæi euan-
gelistæ testimonium aduentantibus tribus ma-
gis ad eum stella duce, conturbatur, incredibili-
ter veritus status sui & regni periculum, inuestigato
à Magis & manifestato ex Micheæ oraculis loco na-
tiuitatis eius, interim iubet omnes pueros à bimatu,
& infra secundum tempus à Magis exquisitū, vt cum
illis dominum posset extinguere. Sed præmo-
nitus ab angelo Ioseph, puerum trans-
fert in Aegyptum.

HAYMO DE CHRISTIA.
QVOMODO GENEALOGI-

am Iudæorum deleuit.

Caput .V.

Peridem vero tempus summã Herodes tenens potestatem, cum ignobilis esset, inuidens generositati Iudæorum, libros generationis eorũ q̄ descripti habebantur in arciuis tēpli secretioribus, cū quibusdã genealogijs alienigenarũ, vt Achior ex Ammanitis, & Ruth ex Moabitibus incēdi iubet. Quos aliqui studiosi viri diuino munere recolligentes, partim quia iam habebãt domi descriptos, partim quia p̄ sapig suę ordinē memoriter tenebãt, ad nos vsq̄ perduxerunt, inter quos fuerũt quidam heriles, vel dominici apostolati, propter propinquitatem generis Christi, qui & generationē eius docuerunt, secundum quod euangeliorum veritas habet.

DE VINDICTA DEI IN EO.

Caput VI.

Igitur pro sacrilegio q̄d in saluatore, eiusq̄ coęnos cōmiserat, Herodē vltio diuina mox purget. Iosephus in xviii. antiquitatũ lib. Incipit torq̄ri mirabili & miserabili dolore, interius & exterius aduritur incēdio, nimietate gulę & auiditate cibi distendit̄, pubetenus inflatus, circa verēda scetet vermibus. Idem in ij. lib. Visum est autem medicis vt oleo calido fomentaretur, cumq̄ in ipso fomento depositus esset, ita resolutus est omnibus membris, vt oculi etiã ipsi e suis sedibus soluerentur.

DE FAMOSA NEQVITIA,

quã in morte sua ppetrauit. Cap. VII.

RERVM EMO. LIB. .I.

EX hinc fertur iam desperās in facinus execrabī-
le. nam accersitos ad se ex omī Iudæa nobiles,
& in loco q̄ dicit̄ Hippodrom⁹, reclusos, in ho-
ra mortis suḡ interfici iubet, in hoc ipsum militibus p̄-
paratis & p̄rio cōductis, vt sic saltē lugubres haberet
exequias. Sciebat em̄ Iudæos de sua morte gauisuros.

QVOD TRES FILIOS SVOS

occidit. Caput VIII.

QVi paulo antequā moreretur, post duos iam
necatos filios, tertiū filiū iugulari p̄cepit, im-
pius parricida, cum iam exitū vitæ adesse sen-
sisset, malo accepto cultrū poposcit. Solebat em̄ sic p̄
semetipsum purgatum pomum atq; incisum edere.
Tunc circumspectans, ne quis esset, qui cum prohibe-
ret eleuauit dexteram & in semetipsum vibrauit ictū.
Hic, autem Herodis extitit finis.

DE ARCHELAO.

Caput IX.

Post hunc regnauit Archelaus patre suo Hero-
de, & Casare Augusto adiudicantibus, cui post
decem annos propter insolentiam deuolutos
regnum diuiditur in Tetrarchias Herodi iuniori fra-
tri cum Philippo, & cum Lisania.

DE HERODE FILIO HE-

rodīs. Cap. X.

Hic autē Herodes minor, breui interiecto tēpo-
re Iohānē baptistā capite punit, virū valde bo-
nū, q̄ p̄cipiebat Iudæis virtuti operā dare, iu-
stitiam inter se custodire, & in deū seruare pietatē, per
baptisma in vnum cōuenire, tam ad abluēda peccata

A iiij

HAYMO DE CHRISTIA.

quàm ad castimoniã corporis & animæ seruandam.

CVR IOHANNEM PVNIE-

rit. Cap. XI.

HVnc inquam capite punit, pro eo q̄ obiurga-
batur ab eo de Herodiade quam abstulerat
fratri suo Philippo, legitima vxore depulsa, &
quia verebatur propter doctrinam eius, plurimos à
suo regno discedere. Sola hac igitur suspitione Hero-
dis & obiurgatiõe vinctus in castellum Macheronta
Ioahannes abducitur, ibiq̄ capite obruncatur.

DE DOMINO IESV SALVA

tore nostro. Cap. XII.

PEr idem tempus euangelicam late seminat præ-
dicationẽ dominus Iesus, & duodecim ex om̄i-
bus elegit quos præferens sectatoribus suis spe-
cialiter apostolos nominat. Post hos lxxij. elegit disci-
pulos. Om̄e aut̄ tẽpus prædicationis suæ peregit intra
quadriennij temporis spacium, sub Anna & Caipha
pontificibus, ita vt Annæ pontificatus tempore inci-
piente, prædicare inceperit, & vsq̄ ad initium Caiphę
protenderit Iosephus. Nam ab Anna vsq̄ ad Caiphã
quatuor pontifices per ordinem fuerunt. Post Annã
sedit Ismaël, post Ismaëlem Eleazar, post Eleazar Sy-
mon, post Symonem Iosephus, cui & Caiphas nomẽ
fuit. Testatur autem Hebræorũ scriptor de domino
Iesu Christo quis fuerit, de quo his verbis scripsit ita.

TESTIMONIUM IOSEPHI

de Christo.

Caput XIII.

HAYMO DE CHRISTIA.

HAYMO.

Cum his itaq; conuersatur dominus per omne
tempus assumptæ mortalitatis, & instituit in fi-
de, & instruit scientia, donec peracto susceptæ
dispensationis officio, patitur & resurgit, & ascendit
in cælum secundum euangeliorum fidem.

AD HAYMONIS EPISCOPI HALBERSTAT.

liber II. de electione Matthæi
apostoli, & ordinatione
septem diacono-
rum.

Caput .I.

Estat vt de his que post ascensionē
domini proxime cōsecuta sunt, di-
camus. Mittūt apostoli sortem, &
pro Iuda traditore eligūt Matthi-
am. Ordināt etiam septem diacono-
nos, ministerij viduarū gratia, è q-
bus vnus statim post ordinationē suam lapidatur.
Propter quod & nomine suo coronatur à domino.
ἐπίφραξι enim interpretatur corona.

DE IACOBO PRIMO HIE- rosolymitano episcopo.

Caput .II.

Tunc deinde Iacobus frater domini primus Hie-
rosolymitanæ ecclesiæ suscepit sedē, cum esset
virtutum merito, & vitæ insignis priuilegio.

RERVM MEMO. LIB. .I.

FVit autem iisdem temporibus Iesus vir sapiens,
si tamen eum virum nominare fas est. Erat em̄
mirabilium operum effector, doctorq; hominū
eorum qui libenter quæ vera sunt, audiunt. Et mul-
tos etiam ex gentibus sibi adiunxit. Christus hic erat.
Hunc accusatione primorum gentis nostrę viro-
rum cum Pilatus agendum in crucem decreuisset, non de-
seruerunt qui ab initio eum dilexerant. Apparuit
enim tertia die viuus secundum qđ diuinitus inspira-
ti Prophetæ, vel hæc vel alia inuicem miracula esse
prædixerant. sed & in hodiernum diem Christiano-
rum nomen perseuerat & genus.

DE DISCIPVLIS.

Caput XIII.

Apostolorum nomina ex euangelijs manife-
sta sunt. lxx. vero nusquam scripta esse repe-
rimus. Dicitur tamen ex ipsis vnus fuisse Bar-
nabas. Clemēs vero in quarto Dispositionum libro
Cephæ mentionem facit, de quo Paulus dicit: Cum
autem venisset Cephæ Antiochiam, ei restiti in faciē.
Et dicit vnum esse ex lxx, cognomine Petri aposto-
li. Sed & Matthiam vnum ex his fuisse dicit, & qui cū
ipso statutus est ad sortem: de his etiam fuisse Tatthe-
um, sed alios fuisse q̄ plures discipulos inuenies, si ob-
serues ea quæ Paulus indicat, dicens: Post resurrectio-
nem quidem dominum apparuisse Cephæ, postea
alijs vndecim, & post hos amplius quàm quingentis
fratribus simul.

A v

HAYMO DE CHRISTIA.

H A Y M O.

Cum his itaq; conuersatur dominus per omne
tempus assumptæ mortalitatis, & instituit in fi-
de, & instruit scientia, donec peracto susceptæ
dispensationis officio, patitur & resurgit, & ascendit
in cælum secundum euangeliorum fidem.

AD HAYMONIS EPISCOPI HALBERSTAT.

liber II. de electione Matthæi
apostoli, & ordinatione
septem diacono-
rum.

Caput .I.

Estat vt de his que post ascensionē
domini proxime cōsecuta sunt, di-
camus. Mittūt apostoli sortem, &
pro Iuda traditore eligūt Matthi-
am. Ordināt etiam septem diacono-
nos, ministerij viduarū gratia, è q-
bus vnus statim post ordinationē suam lapidatur.
Propter quod & nomine suo coronatur à domino.
ἐπίφραξι enim interpretatur corona.

DE IACOBO PRIMO HIE-
rosolymitano episcopo.

Caput .II.

Tunc deinde Iacobus frater domini primus Hie-
rosolymitanæ ecclesiæ suscepit sedē, cum esset
virtutum merito, & vitæ insignis priuilegio.

NAm licet Petrus, & Iacobus, & Iohannes omni-
bus pene post ascensionē domini fuerint pre-
lati, tamen non sibi vendicant gloriam, sed Ia-
cobū qui dicebatur Iustus, episcopum statuunt. Huic
quippe Iacobo & Petro & Iohanni dñs post resurre-
ctionem oēm scientiam tradidit, & ipsi cæteris apo-
stolis, qui apostoli ipsis lxxij. tradiderunt. Duos autē
Iacobos fuisse constat, vnum fratrem Iohannis, alte-
rum hūc Iustum fratrem domini, qui frater domini
dictus est, pro eo quod esset filius Ioseph, qui Christi
quasi pater habebatur.

HAYMO DE EADEM MA-
teria secundum quod reperit in
sententijs patrum.

Caput .III.

SCiunt etiam qui diligenter explorauerunt, quia
frater domini sit dictus, tanquam cognatus sit.
Hic enim mos Hebræorum, cognatos vel ppin-
quos fratres dicere vel appellare. frater igitur domni
sic dictus est, q̄a de Maria sorore matris dñi, & patre
Alphæo genitus est. Vñ Iacobus Alphæi appellat̄. Sed
quoniam nunc se ingessit occasio, de duobus Iacobis
omnem q̄stionem rescindamus, & alius generis eo-
rum repetamus originē. Maria mater dñi, & Maria
mater Iacobi, fratris domini, & Maria Iacobi fratris
Iohannis euangelistæ sorores fuerunt de diuersis pa-
tribus genitæ, sed de eadem matre, scilicet Anna.
Quæ Anna primo nupsit Ioachim, & de eo genuit

HAYMO DE CHRISTIA.

Mariam matrem domini. Mortuo Ioachim, nupsit Cleophg, & de eo habuit alteram Mariam quæ dicitur in Euangelijs Maria Cleophæ. Porro Cleophas habebat fratrem Ioseph, cui filiam suam beatam Mariam desponsauit. Suam vero filiam dedit Alpheo, de qua natus est Iacobus minor, qui & Iustus dicitur frater domini & Ioseph alius. Mortuo itaq; Cleopha, Anna tertio marito nupsit, scilicet Salome, & habuit de eo tertiam Mariam, de qua desponsata Zebedæo nati sunt Iacobus maior, & Ioannes euangelista. Sed iam ad historica narrationis ordinem reuertamur.

De TATTHEO MISSE AD

Edissam. Cap. IIII.

Sub hoc itaq; tempore Tattheus à domino mittitur ad Abgarum regem Edissenorum, qui eum ab egritudine curat, ciuitatem absoluit ab errore.

HAYMO.

Huius rei prolixior in aliquo scripto reperitur historia, sed nescio, si apocrypha est, deus scit. Quæ quia de fidei pietate descendit, necessarium duxi eam huic operi inserere. Dicitur enim, quia de saluatore nostro adhuc in carne degente, cum de miraculis eius felix ubiq; fama loqueretur, misit ad eum Abgarus rex Edissenorum epistolam, in qua magnis precibus rogabat eum, ut veniret ad se & curaret eum à lepra. Dicit etiam quod ex multis annis cupierit eum videre, & ideo monet ut veniat ad se, & se expediat de odio Iudæorum & habitet secum, quia habet ciuitatem quæ sufficere potest vtriusq;. Dominus autem rescribit ad eum propria manu epistolam, in

RERVM MEMO. LIB. II.

qua primum beatum illum asserit, pro eo quod credit in eum, quem non videt. Secundo dicit, per semetipsum non modo posse venire, quia in loco Hierosolymorum præceptum patris & obedientiam impleturus. Tertio, promittit ei salutem in hæc verba: Cùm assumptus fuero, mittam tibi vnum ex discipulis meis qui te curabit ab infirmitate tua.

DE FACIE DOMINI LINEO

panno impressa. Cap. V.

Dicitur enim, quod pro desiderio præfati regis implendo aliquatenus dominus faciem suam lineo panno impressit, & misit ad eum, vt qui in propria forma videri non poterat, saltem per impressam imaginem videretur. Tunc ergo Tattheus ille discipulus qui missus est ad Edissam, prædictam ibi dominicam deportare meruit imaginem, quæ per longa ibi tempora pduravit, donec Constantinopolim cum cæteris reliquijs est asportata.

SEQVITVR DISPERSIO DIS-

cipulorum domini. Cap. VI.

Lapidato itaq; Stephano protomartyre, discipuli omnes exceptis duodecim, disperguntur per vniuersam Iudæam & Samariam, & aliqui eorum vsq; ad Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam deueniunt. Ibi paucis prædicant Iudæis, non audentes se credere Iudæis vel gentibus, Saulo tunc temporis vase ecclesiam.

ACTVS PHILIPPI DIACONI.

Caput. VII.

HAYMO DE CHRISTIA.

Philippus vnus ex septem diaconibus descendit
Samariam, & habuit gratiam prædicandi, ita q̄
Simonem magum apud Samaritanos tam ce-
lebrem sua prædicatione consternit. Qui etiam ab
eo suscepit baptismum, sed in dolo. Sed & Præpositum
Candaces cuiusdam reginæ Aethiopiæ conuertit &
baptizat.

VOCATIO PAULI APO- stoli Cap. VIII.

Per idem tempus Paulus in apostolatum vocatur,
cælesti ad se voce delata.

SVGGESTIO PILATI AD Tiberium. Cap. IX.

Interea cum de domino Iesu Christo circumquaq̄
fieret rumor, Pilatus de mirabilib⁹ eius & resurre-
ctione, Tiberio principi refert, & q̄d beatus à plu-
rimis crederetur. Mos quippe erat apud Romanos,
vt si quid noui prouincijs accidisset, imperatori vel se-
natui nuntiaretur.

QVOMODO TIBERIVS. de Ch̄o edoctus cōplacatur.

Tiberius ergo monitus à Pilato, quæ compererat,
refert ad senatum.

TERTVLLIANVS.

Datum enim erat decretum, ne quis deus ab
imperatore consecraretur, nisi à senatu proba-
ret. Senatus autē spreuisse dicit, quia sibi prius
non fuerat delatum, sed auctoritatem suam vulgi præ-
uenerat opinio. Tiberius autem manet in sententia

RERVM MEMO. LIB. II.

Comminatus periculum accusatoribus Christianorū.
Quo per diuinam prouidentiam aduersus nostros ele-
menter agente, mox breui tempore in omnem terram
prædicatio diffunditur, conuertuntur innumerae mul-
titudines, & per doctrinam Christi & virtutum mira-
cula ad ecclesias congregantur. Cornelius in Cæsarea,
primus Petro ministrante conuertitur, in Antiochia
quæ plurimi de gentibus credunt. Vbi florentissima cō-
gregatur ecclesia per discipulos sub Stephano in pri-
ma persecutiōe dispersos. In qua etiam erant prophæ-
tici ordinis viri, cum quibus Paulus & Barnabas.

QVOMODO IN ANTIOCHIA

primo Christianum nomen ex
impositione ordina-
rum est.

Caput XI.

Ibi primum discipuli impositio in fonte baptisma-
tis vocabulo, Christiani nuncupantur. ibi & Aga-
bus ex prophetis vnus eorū qui aderant, de fame
futura sub Claudio prophetauit. Tiberius viginti &
duobus annis sedit.

QVOMODO IVDÆIS MVL

ta mala acciderunt.

Caput XII.

INterea Tiberius post viginti & duos annos prin-
cipatus sui moritur. Caius succedit imperio, tradēs
Agrippæ regnum Iudæorum, simul Philippo &
Lisaniæ & Herodi Tetrarchias, præfato Herodi perpe-
tua deportationis pœna imposita.

HAYMO DE CHRISTIA.

HAYMO.

Circa hoc tempus Iudeis multa accidunt mala, ppter piaculum quod in saluatorem commiserunt, Caio persequente. Ad quem Philo tunc insignissimus scriptor apud Hebraeos pro contribulibus suis Iudeis legationem suscipit. Exortam apud Alexandriam seditionem inter Graecos & Iudeos ipse Philo contra Appionem, qui erat ex parte Graecorum, potentissime purgat Iudaeorum obiecta, sed spernitur a Caio cum odisset Iudaeos Caius, pro eo quod ei neq; aras, neq; templa, neq; imagines faciebant. Erat enim tantę vesaniae & praesumptionis, vt deum se voluerit appellari. Qui etiam templum sanctę ciuitatis replens imaginibus & statuīs, quod solum intactum a phaenae religionis contagione fuerat, commutare in templum proprii nominis ausus est, vt pro pudor templum domini, aedes nobilissime Iouis & noui dei Caii vocaretur. Quae omnia in suis libris Philo plenius describit, & alias innumeras clades vltra omnes tragicos luctus Iudeis irrogatas esse dicit apud Alexandria.

ACTVM TEMPORE TIBERII.

Caput XIII.

At Iosephus mala enumerat, quae apud Hierosolymam eis acciderunt. & quomodo Pilatus in Hierosolymam intulit imagines Caesaris. **QVOD PILATVS SE IN MORTEM DAMNAUIT.** Cap. XIII.

Per idem tempus cum sic vltio diuina perurgeret Iudaeos, Pilatum quoq; qui in morte Christi iniq; iudicis officio functus est, non sinit esse impuni-

RERVM MEMO. LIB. II.

tum. Hic ergo à Caio multis malorum cladibus ex-
cruciatus, tandem propria manu se transfuerberans,
damnat in mortem.

EX HISTORIIS GRAECO

rum de fame dira pphetata. Cap. XV.

INterea Caius finem viuendi facit post quatuor an-
nos, nec integros. Claudius succedit, sub quo dira
fames fit quam pphetauit Agabus. Tunc fratres
Antiochiæ p viribus suis sanctis habitantibus in Hie-
rusalem necessaria transmittunt per Paulum & Bar-
nabam in ministerium sanctorum destinatos.

DE HERODE MINORE, QVI

filius Aristobuli filij magni He-
rodis fuit. Cap. XVI.

Svb hoc tempore Agrippa cognomento Hero-
dis, totius Iudææ regnum obtinet. Hunc Lucas
in Actibus apostolorum Herodem nominat, Io-
sephus Agrippam. Hic inquam de crudelitate patruï
plurimum retinēs, persequitur apostolos, Petrum in-
carcerat, & occidit Iacobū fratrem Iohannis gladio.

CLEMENS ALEXANDRI-

nus de morte Iacobi fratris Iohānis.

Caput. XVII.

DE cuius passione, vt aliquid reuoluamus, dici-
tur, quod cum à quodam apparitorē oblatus
esset Herodi ad martyrium, etiam ipse, qui ob-
tulerat pœnitentia ductus, motus est, & confessus est
se esse Christianum. Tunc ambo pariter ducti sunt ad
supplicium. Et cum ducerentur, rogauit Iacobum in
via dari sibi remissionem. At ille parumper deliberās,

B

HAYMO DE CHRISTIA.

pax tibi, inquit, & osculatus est eum, & ira ambo capite plexi sunt. Sed adest continuo vindex dei dextera in præfatum Herodem.

DE VINDICTA DEI IN HE-

rodem, Iosephus. Cap. XVIII.

NAm cum post modum apud Cæsaream in honorem Cæsaris spectacula faceret, arrogantissime indutus veste mirabiliter auro & argento contexta, à populis stupentibus ex metalli radiantis fulgore, deus subito appellatur, atque ut fiat propiti-
us exoratur. Sed quia appellationem & factum non repressit, mox percussus ab angelo, & incredibili dolore ventris & inflatione correptus, respiciens ad amicos: En ego, inquit, deus vester, ecce percellor confestim, & detrahor è vita.

LVCAS IN ACTIBVS APO-

stolorum. Cap. XIX.

DEinde scaturiens vermibus, expirauit, agens septimum regni sui annum, quatuor sub Caligula, tres reliquos sub Claudio.

DE SIMONE MAGO.

Caput XX.

SVb hoc tempore quidam Simon Samaritanus, caput totius prauitatis, & principium totius heresis, sub Claudio Cæsare magicis artibus, & ope dæmonum subleuatus, in vrbe Roma deus decernitur, & simulacri ponitur honore, collocati inter duos pontes fluminis Tiberis, habes etiam titulum Latinis verbis, Simoni deo sancto. Sed non diu permanet, fraude diuinitus detecta.

RERVM MEMO. LIB. II.

ADVENTVS PETRI IN VR-

ber Romam. Cap. XXI.

Continuo namq; in ipsis Claudij temporibus, p
diuinam prouidentiam Petrus apostolus fun-
data prius Antiochie ecclesia, ad urbem Romã
cum honore deducitur, afferens secum de oriētis par-
tibus, vt cælestis quidam negotiator diuini luminis
mercimonia, si quis sit cōparare paratus, Cuius ma-
gnifica autoritate statim clarum vrbi dei lumen ori-
tur, & Simonis fraus cum suo autore extinguitur.

HAYMO: Tantam igitur prædicãdi habet grati-
am, vt vniuersorum mentes placido illustrans sermo-
ne traxerit, Christi nomen in capite regnorum cele-
bre fecerit in breui, & hoc quidem pulchre diuina dis-
positione actum est, vt ibi tãto gloriosius titulus sal-
uatoris erigeretur, quanto cōtumeliosius in initio filii
dei spretus, ibidem à Romanis fuerat ipse saluator.

COMMENDATIO PHILO-

nis & conuersio.

Caput XXII.

EO tempore Philo Hebræorũ scriptor, de quo
supra memorauimus, subtilissimus, in sensib⁹,
profundus, & affluentissimus eloquentia, co-
piose inueniens, & copiosius eloquens, Petro aposto-
lo prædicanti adhæret. Qui deniq; nobis in multis li-
bris ingenij monimenta reliquit.

DE EVANGELIO SECVN-

dum Marcum.

Caput.

XXIII.

B ij

HAYMO DE CHRISTIA.

TVnc Marcus scribit euangelium hac occasione: Cum sola Petri auditio nō sufficeret magna eū audientibus auiditate, magnis precibus rogant Marcum discipulum eius, vt prædicationem scripto cōmendaret memoriæ. Clemens in vi. dispositionū libro: Petrus vero vt religioso se spoliatum comperit furto, delectatus est, factumq; confirmavit in perpetuo, legendum ecclesijs tradit. Postmodum vero Marcus hoc idem euangelium apud Aegyptum missus à Petro prædicat, & primus apud Alexandriam leuatur in episcopum, vbi multos lucratur populos, magnæ sobrietatis & continentiae exemplo. Interea Paulo apostolo ab Hierusalem in circuitu, & vsq; ad Illyricum prædicante, Claudius imperator Iudæos tumultuantes vrbe depellit. Tunc Aquila & Priscilla cū cæteris expulsis, veniūt in Asiam, ibiq; cohæret Apostolo, ecclesiæ fundamenta iacenti.

IOSEPHVS, QVAE IVDÆIS is acciderunt mala. Cap. XXIII.

TVnc vero Agrippa apud Hierosolymā regnante, procuratore vero prouinciæ Felice, Claudio adhuc in imperio perdurante, tanta Iudæis accidit mala, vt ipso die Paschæ seditiōe exorta, de his solis qui in foribus ecclesiæ constipatione populi mortui sunt, triginta milia computentur, vbi & Ionathas pontifex interficitur. Ea tempestate Aegyptius quidam magus & arte magica simulās se esse prophetā, ex omni parte congregans Iudæos, promittens eis libertatem antiquam & liberationem ciuitatis suæ, eorum auxilio fretus per desertum venit vsq; ad montē

RERVM MEMO. LIB. II.

Oliueti, sed conatus eius preuenit Felix, & congressione facta cum armis, Aegyptium quidem fugat, alios vero vel perimit vel capit, vsq; ad triginta octo milia virorum.

MORS CLAVDII IMPERATORIS. Cap. XXV.

INterea Claudio tredecim annis & octo mensibus functo imperio, Nero suscipit principatum. Hic Festum mittit in Iudæam, vt succedat Felici, apud quem Paulus causa dicta vincetus Romam mittitur, Aristarcho comitante, & biennium in libera manet custodia. Post hoc ad prædicandum dimittitur, nondum Nerone in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ, sed adhuc dispensatione diuina, clementius agente, vt interim compleretur prædicatio Pauli, & scriberentur eius epistolæ, vel ad personas, vel ad capita prouinciarum, vel ad fidei soliditatem, vel ad decorem euāgelij, deniq; ad totius ecclesiæ vtilitatem.

DE MARTYRIO IACOBI, fratris domini. Cap. XXVI.

Igitur post Paulum Romam transmissum videntes Iudæi frustratas esse insidias, quas ei intenderāt, ad Iacobum fratrem domini & Hierosolymorū episcopum conuertuntur ad vindicandum. Tunc expetunt ab eo abnegationem Christi. At ille libera voce coram omni populo Christum esse filium Dei confitetur. Tunc de pinnate templi deiectus ab impijs Iudæis, orans super genua sua, etiam pro lapidantib⁹, tandem fullonis vecte percussus, occubuit xxx. episc

HAYMO DE CHRISTIA.

scopatus sui anno. Clemens: Fuit autē ex vtero ma-
tris suae sanctus, vinū & siceram non bibit, animal nō
manducauit, ferrū caput eius non ascendit, oleo non
est perūctus, balneo non est vsus nec laneo indumē-
to indutus, sed tantum sindone. Huic soli licebat in-
troire in sancta sanctorū, vbi genua flectēdo, incessan-
ter orabat, adeo vt ad modū cameli callos faceret in
genibus. Qui pro incredibili cōtinentia vitæ & iusti-
tia summa appellatus est Oblias, id est, munimētum
populi & iustitia. Nec multo post oppugnatio cōse-
cuta est Vespasiani, ita vt & Iudæorū prudentes hanc
esse causam crederent statim cōsecutæ oppugnatiōis
Hierosolymorum, quod in Iacobum iniecerint ma-
nus sceleratas, iustissimum & omniū cōfessione piissi-
mū virum, qui erat frater dñi, qui dicitur Christus.
Haymo: Ego vero magis opinor hoc eis cōtigisse,
quia in dominū Iesum cōmiserunt, vt quia clamaue-
runt, Sanguis eius super nos & super filios nostros,
tam in se, q̄ in suis successoribus cōtinua fere sangui-
nis effusione punirentur. Interea Festus morit̄ apud
Iudæam, cui successit Albinus Cæsare adiudicāte, Al-
bino Florus, cuius auaritiam & luxuriam cæteraque
flagitia non ferētes (Nam & honorabiles quosq; fla-
gris verberauerat, & nonnullos in sancta ciuitate pā-
ribulo suspenderat) aduersum Romanos rebellant.
Cuius rei occasione, ad debellādos Iudæos magister
militiæ Vespasianus transmittitur.

DE CRVDELITATE

Neronis.

Caput XXVII.

NEro crudelissimus impator, qui in tm̄ sceleris
 pgressus est, quod & in matrē & in fratres &
 vxores & om̄es sanguinis pximos parricida
 extitit, & incestus facit, Christianos maxime psequit̄.

PETRVS ET PAVLVS SIMVL

coronantur. Cap. XXVIII.

ET Petrum & Paulum apostolorū duces & fi-
 gniferos, Iudēe populo dei in ipsa vrbe Roma
 alterū quidē gladio, alterum crucis patibulo cō-
 demnat. Et Petrus quidē capite demerso crucifigitur,
 q̄d rogauit, ne domino videretur adæquari.

DIONYSIVS Corinthiorū episcopus: Qui non di-
 uisi vel diuersis tēporibus, vt quidā volunt, sed simul
 in præfata vrbe docentes, vno eodemq; tempore am-
 bo pariter martyrio coronantur. In quorum glorio-
 sissimo fine, & nos huius secundi voluminis finem fa-
 ciamus.

AD HAYMONIS

EPISCOPI HALBERSTAT.

liber III. de diuisione ap̄torū per
 prouincias. Cap. .I.

Tertius hic liber à diuisione apo-
 stolorum sumit exordiū. Cum
 ergo Iudæi debitis cladibus vr-
 gerentur, apostoli domini cum
 cæteris discipulis ad prædican-
 dum per prouincias dirigun-
 tur.

HAYMO DE CHRISTIA,
QVIBVS LOCIS DISPERSI
sunt apostoli post diuisionem.

Caput .II.

ORigenes in explanatiōe Genesim: Thomas for-
tatur Parthos, Matheus Aethiopiam, Bartho-
lomæus Indiam citeriorem, Iohannes Asiam,
Andreas Scythiam, Petrus Pontum, Galatiam, Bithy-
niam, Cappadociã. Paulus ab Hierosolymis vsq; ad
Illyricum, euangelio Christi cunctos repleuit, alij ve-
ro vel per hæc, vel per alia loca, secundum qd̄ spiritus
sanctus voluit dimittuntur, sicut propria eorum ge-
sta habent. De quibus fortasse ideo tacuit Origenes,
quia vita & actus eorum minus autentici sunt, vel ab
hæreticis & impostoribus conscripti. Petrus itaq; præ-
dicationis suæ monimenta reliquit, duas scripsit epi-
stolas, similiter & Iacobus frater domini vnã, Iohan-
nes vero tres: Iudas qui & Tathæus, vnam. Paulus
quatuordecim scribit. De illa tñ quæ est ad Hebræos,
quandoq; apud Latinos dubitatum est.

DE EPISTOLA PAULI AD
Hebræos. Cap. III.

Clemens Alexandrinus in libro
reformationum.

Licet manifesta sint Pauli apostoli scripta, non-
nulli tamen de epistola ad Hebræos dubitant.
Sed sciendum, qd̄ à Paulo scripta est in Hebræo
sermone tanq̄ Hebræis, à Luca vero eius discipulo in-
terpretata in Græcum. Vnde & stylus eius magis vi-
detur similis libello illi, quem idem Lucas de actibus

RERVM MEMO. LIB. .III.

apostolorum scribit. Quod autē subscriptionē solitā non habet ibi, hoc rationis est, quod præceptum erat Hebræis, ne de Pauli nomine dicta susciperent, & idcirco prudēter nomen suū omisit, ne statim in principio Pauli nomine inspecto, lectio eius repudiaretur.

DE SANCTO LVCA.

Caput IIII.

LVcas eiusdem Pauli discipulus, Antiochen⁹ genere, arte medicus, duos nobis libros cōscribit, Actus apostolorum, quos ipse oculis inspexit, & euangelium, quod vt dicitur, ex ipsius Pauli ore describit. Quod etiam Paulus suum nominat, cum dicit: Secundum euangelium meum. sed iam ad historiæ ordinem reuertamur.

DE MORTE NERONIS.

Caput V.

Igitur post xiiij. imperij sui annos Nero moritur, Galba & Otho vsurpant principatum, quibus post annum & tres menses defunctis, Vespasian⁹ runc apud Iudæam in exercitu existens, reuocatur, & donatur imperio, cōmendata Tito filio suo causa belli, & impugnatione Hierosolymæ, sub quo præfata ciuitas capitur & subuertitur.

IOSEPHVS. SVBVERSIO

Hierusalē à Tito Vespasiano.

Caput VI.

ECclesia vero fidelium, quæ ibidem fuerat congregata, diuino accepto respōso, præuenit subuersionem, & oppidum Pellam nomine trans Iordanē emigrat. Tunc incredibilis fit cædes Iudæo-

HAYMO DE CHRISTIA.

rum, & primo quidem diræ & inauditæ famis exitio plaga intolerabilis diuinitus mittitur, in tantum, vt bella & cædes inter parentes & liberos committerentur, dum non solum è manibus, sed ex ipsis faucibus inuicem rapere cibum decertant. Ad vltimum quidè nec loris vel cingulis, aut etiã ipsis calceamētis abstinent. Portarum quoq; indumenta detrahentes, cōficienda dentibus ingerunt, nonnulli & fœni veteris edunt festucas. Porro gerit̃ ibi facinus execrabile, neq; adhuc apud Græcos, neq; apud Barbaros auditum.

DE MARIA QVAE FILI-

um suum comedit.

Caput VII.

MVlier quædam Maria nomine, genere & facultatibus nobilis, quæ ad diem festum cum ceteris de transiordanis alueo cōfluxerat, cū famis ingrauescente periculo, & hostis de prædatione omnino iam fame deficeret, pessimis vsa consultoribus, paruulum filium, qui ei erat sub vberibus, iugulat, igni suppositū torret. Dimidiū quidem cōsumit, dimidium vero referuat. Prædonibus quidem, mox odore carniū cōperto ingressis, partē offert, Meus inquit, hic partus est, nolite effici aut matre religiosiores, aut fœmina molliores. Edite, nam & prior comedi. Illico vniuersa regio tam nefarij sceleris nuntio repletur. Nec multo post magnifica & famosissima ciuitas Hierosolymorū capitur. Cuius quanta fuerit vastitas, quãta in ea diuersarum mortium strages, vix scripto cōprehenditur, vbi vndecies centena milia fame & ferro peremptorū computantur, exceptis

RERVM MEMO. LIB. III.

quibusq; iuuenibus electis, qui propter decorem corporis & proceritatē ad triumphū referuantur, ceterisq; alijs qui ad opera Aegypti, vel ad secunda marmora, vel ad extrahenda meralla destinantur, vel per puincias vincti in seruitutē distrahuntur, quorū sit numerus vsq; ad nonaginta milia. Sed ne quis de hac captorū vel occisorū ambigat multitudine, nouerit tūc tēporis ad diem festū Paschæ Hierosolymis cōuenisse ter decies centena milia Iudæorū, ad iustam dei retributionem hoc tempore vltionis electo: vt qui in diebus Paschæ dominum saluatorem morte turpissima damnarunt, ipsi quoq; turpissimis mortibus & cladi- bus inauditis eisdem diebus damnarētur. HAYMO: Et qui in eius damnatione dies festos duxerunt solēnes, nunc ipsos suis damnationibus agerent luctuosos. Qui etiam recte fame percūt, vt qui domino esurientis salutem eorum, fel in escam dabant, omnimoda suauitate esucarum priuarentur.

DE TEMPORE SVBVERSIO

nis Hierusalem. Cap. VIII.

FIt autē hęc Hierosolymæ subuersio xl. annis ā passione dñi dilata vltione, anno imperij Vespasiani secūdo, vt interim potuissent Iudæi, si vellent locū pœnitētię inuenisse, commoniti sæpe ab apostolis, prædictā ciuitatis adesse euersionē, & à Iacobo fratre domini edocti dum viueret, p signa & p digia cęlitus ostēsa, ante tēpus excidiij cōmonebātur. Eteñ stella præfulgens, gladio per omnia similis imminere desuper ciuitati, & Cometes præterea exitiabilibus flammis per totum ardere visus est annum.

HAYMO DE CHRISTIA.

NOVVM PORTENTVM.

Caput IX.

Vitula quoq; sacrificijs admota in die festo azy-
morum inter manus ministrorum enixa est
agnum. Porta vero interioris ædis ærea, cum
ranti pōderis vt vix àxx. viris clauderetur, esset, vecti-
bus & seris munita, nocte vltro patefacta est. Visi etiā
currus & armatorum cohortes in aërem ferri, & alia
multa quę non faciunt ad huius operis compendii,
maxime cum res Christianas prosequi debeamus.

Caput X.

Igitur subuersa Hierusalem non multo post mar-
tyrium Iacobi, conueniētibus apostolis in vnum,
& propinquis domini secundum carnem, Simon
filius Ioseph communi consilio in episcopū surrogat.

EGESIPPVS DE SYMONE

Hierosolymorum episcopo

post Iacobū. Cap. XI.

Interea Vespasianus moritur, Titus filius eius suc-
cedit imperio, princeps militaris, pius, sapiens, bel-
licosus, qui in tantum facundus fuit vt causas lati-
ne ageret, poemata & tragœdias græce componeret.
BEDA. Tantum aut bellicosus fuit, vt in expugnati-
one Hierosolymę præcipue inter optimos extiterit p̄-
liator. Tantum autem imperio bonus ac clemēs fuit,
vt nullum omnino puniret, sed etiam cunctos aduer-
sum se coniurantes dimitteret, & in ea familiaritate
quam prius habuerant retineret. Dicebat enim inde-
corum esse aliquem contristatum recedere à facie im-
peratoris, cuius inter om̄ia fuit illud celebre dictum,

RERVM MEMO. LIB. III.

diem se perdidisse, qua nihil boni fecerit. Ita omnium virtutum genere mirabilis fuit, adeo vt amor & deliciae humani generis diceretur. hic non nocuit Christianis. Per idem temp^o Linus obiit Romanus pontifex, transactis in sacerdotio xij. annis. Cletus succedit.

TITVS REGNAVIT DVO

bus annis & totidem mensibus.

Caput XII.

Titus moritur post duos annos imperij sui & duos menses. Domitianus vero frater eius minor statuit imperio. Cuius quarto anno apud Alexandria obiit Ammanus, post xxij. episcopatus annos. Abilius succedit. Cletus vero Romanus pontifex & ipse xij. annis sedet, & transiens Clementi papatum reliquit. Aiunt autem qui de cathedra Romane ecclesie perscrutati sunt, quod Linus & Cletus non sederunt vt pontifices, sed vt summi pontificis Coadiutores, quibus beatus Petrus tradidit ecclesiasticarum rerum dispositionem. Ipse vero tantum orationi & praedicationi vacabat. vnde tanta autoritate donati, meruerunt in Catalogo pontificum reponi.

PERSECVTIO DOMITIANI.

Caput XIII.

In terea Domitianus portio Neronis, eiusq; impietatis successor, Christianos valde persequitur, quosdam trucidat, quosdam bonorum direptione punit, quosdam tradit in exilium, inter quos Flauiam Domitillam egregiam virginem Christi, cuius gesta habentur, in insulam Pontiam deportari iubet, & beatum Iohannem euangelistam relegat exilio, vbi & Apoca

HAYMO DE CHRISTIA:

Ipsim scripsit, missus prius in feruētis olei doliū, sed illesus. Hic familiā David puri iubet, & propinquos Christi secundū carnē, vt interficiat, ne qs supereffet Iudæorum ex semine regali. Quibus oblati, & de regno Christi respondentibus, Quia non est de hoc mūdo, liberos abire iubet, sed cōtemnit.

DOMITIANVS REGNAT

xv. annis. Cap. XIII.

ITaq; Domitian^o positur imperio xv. annis, postea ex senatusconsulto oēs qui iussu eius exulabāt, reuocant, cum quibus & beatus Iohānes redijt.

NERVA VIX PER ANNUM

regnat. Cap. XV.

Nerua q; anno plus minusve defuncto, Traianus obtinet imperium, cuius primo principatus anno Abilius Alexandrinus post xij. episcopatus annos diem obiit, Cerdone succedente tertio in sacerdotium. Clemens tunc temporis post Petrum adhuc Romæ pontificatū tenebat: sed apud Antiochiam post Petrum Euodius fuerat, & secundus Ignatius. Hierosolymis post Iacobum fratrem domini adhuc præerat Simon domini cōsobrinus. Ireneus: Interea adhuc superstes beatus Iohannes euāgelista præest ecclesijs Asiæ, residens apud Ephesum, & permanet viuens vsq; ad tempora Traiani, ædificans ibi ecclesias quas Paulus primo ibi fundauerat. Hic Papiam & Polycarpum auditores & condiscipulos habet: qui etiam libros faciens & epistolas, instituit erudiuitq; plurimos. Qui bene in vltimis vitæ temporibus scribit euangelium, compulsus ab Asiæ epi-

RERVM MEMO. LIB. III.

scopis, propter hæreticos, qui eo exulante irruerant in ecclesias, cum variis & peruersis dogmatibus. Hæc ergo occasione de natiuitate Christi conscribit, pauca de temporalibus eius gestis edifferens, rãtum à cæteris euangelistis prosequens omissa. Nam alij quidẽ tres, facta domini persequuntur à carcere Iohannis baptistæ. Hic vero maxime ea quæ primo dominus per prædicationis tempus gessit ante Iohannis incarcerationem. Multa vero de trinitatis & vnitatis mysterio profundissime insinuat, vt diximus, aduersum hæreticos, quorum errores tunc pullulauerant.

DE MENANDRO MAGO

& hæretico. Cap. XVI.

SVb eodem namq; tempore Menander quidam, Simonis magi Samaritani discipulus, & ipse Samarites & mag^o, blasphemio errore maculat Antiochiam, irridens immortalitatem animæ & resurrectionem mortuorum, semetipsum saluatorem hominum esse asserens, nec aliter posse vnumquenq; angelos seculi vincere, nisi prius à se magicæ artis susciperet disciplinã, & quod per baptisma à se datum quisq; sic fieret immortalis: & æternus effectus, in hac vita fieret perpetuus.

DE EBIONITIS.

hæreticis.

Caput XVII.

HVius quoque discipuli Ebionitæ, licet alterius sectæ, multi decipiunt, dicentes Christum purũ hoĩem esse, & cõmuni natiuitate ex viro

HAYMO DE CHRISTIA.

& sc̄mina procreatum, ceremonias adhuc legis custodientes.

EBIONITAE PAUPERES IN

terpretant, & vere sensu pauperes.

Caput XVIII.

Sed & Cherintus hæreticus, noua introducit dogmata, scilicet terrenum fore regnum Christi in Hierusalem, & interim homines vitij & concupiscentijs esse subiiciendos, & nuptiarū festiuitates affuturas, ad eos facile decipiēdos q̄ sunt dediti libidini.

DE HAERESI NICOLAITA

rum. Cap. XIX.

Surrexit præterea & alia hæresis, quæ appellatur Nicolaitarum, quæ à Nicolao vno de septem Diaconibus cum Stephano ordinatis, se iactauit.

CLEMENS ALEXANDRI

nus de Nicolaitis hæreticis & Nico

lao. Cap. XX.

Hic autem Nicolaus pulchram habēs vxorem, cum post ascensionem domini ab apostolis increparetur de zelotypia, iniuria laceffitus produxit illam in medium, si quis eam habere vellet, libere permisit. Ex qua occasione isti consequens esse putauerunt, vt secundum hoc factum vel dictum Nicolai, carne sua in quo delectaretur, abuteretur vnusquisque. Vnde & nunc qui sectam propriæ libidinis assumunt, sub illius nomine promiscuos & illicitos expectant concubitus.

ADHVC DE NICOLAIO CLE

mēs cōmendans Nicolaū. Cap. XXI.

RERVM MEMO. LIB. IIII.

Mihi autem cōpertum est, Nicolaum nullam prorsus cognouisse vxorē, præter eam quā matrimonio sibi coniunxerat, cuius certe liberi scēminæ quidem vsq; ad vltimā senectutem caste perdurarunt. Filius autem ipse sanctitatem incorrupti corporis custodiuit. Vnde constat, q̄ ex contemptu libidinis vel vitij magis produxerit vxorem & liberam abire permisit, q̄ alijs quibuscunq; abutēdam exposuerit. Sed vt ad inceptum reuertamur, sciendū prædictas hæreses cito consopitas fuisse, maxime per scripta & prædicationem beati Iohannis, qui post longa magnæ continentie & sobrietatis tempora, post insignem euāgelij prædicationem, post incredibiles signorum virtutes, tādē effodi sibi iubet sepulchrū. Qui etiam martyr & doctor apud Ephesum dormit, cōpleta bona & venerabili senectute nonaginta annorum & octo: in cuius laudabili fine, & nos tertium volumen finiamus.

• D • HAYMONIS • EPISCOPI HALBERSTAT. liber quartus.

Caput .I.

Ost obitum beati Iohannis, & decessum apostolorum, siue illius chori, qui à domino susceperat viuæ vocis auditum, statim vt in vacuam domum, ingerunt se pestilentes hæretici in ecclesiam.

C

HAYMO DE CHRISTIA.
PERSECVTIO TRAIANI IM-
peratoris. Cap. II.

Sed & Traianus imperator aduersum Christia-
nos maximam mouit persecutionem, sub quo Sy-
mon Hierosolymorum episcopus, accusantibus
hæreticis per dies aliquot afflictus supplicijs, ad vlti-
mum crucifigitur, admirante ipso iudice, quod senex
c. & xx. annorum crucis patibulum pertulisset. Tunc
persecutionum pondere vrgetur ecclesia. Tūc multa
martyrum milia iugulantur, quibus Plinius Secūsus
præses motus, scribens ad imperatorem pro nostris
deprecatur, asserens nullum in eis crimen, nisi quod
antelucanos hymnos CHRISTO cuidam cane-
rent deo.

EGESIPPVS DE MARTYRIO

Symonis Hierosolymitani

Episcopi.

Cap. III.

Igitur Symone per martyrium resolutus, Iustus qui-
dam suscepit eius episcopatum. Tunc vrbis Romæ
pontifex Clemens nouem annis sacerdotio fun-
ctus, Euaristo reliquit papatus ministerium.

DE IGNATIO FORTI ATHLE-

ra.

Caput IIII.

Tunc etiam Ignatius post Petrum secunda suc-
cessione Antiochenus episcopus, de Syriæ parti-
bus ad vrbem Romam transmittitur, & pro cō-
fessione Christi, eicitur ad bestias. Qui athleta Christi
fortissimus in quadam epistola sua, quam ad Roma-
nos scribit, id etiam deprecatur, ne velint eum spe mar-

RERVM MEMO. LIB. IIII.

tyrj priuare, in qua his ipsis vti verbis, vti vere Christianissimus & immobilis à fide: O salutare bestias q̄ preparantur mihi. quando venient: quando emittentur: quādo licebit eis frui carnibus meis: q̄s ego opto acriores parari, & inuitabo ad deuotionem mei, & deprecabor, ne forte, vt in nonnullis fecerunt, timeant contingere corpus meum: quinimo, & si cunctabuntur, ego vim faciam, ego me ingeram. Date quęso veniam, ego quippe noui quid expediat mihi. Nunc incipio esse Christi discipulus, ignes, cruces, bestia, dispersiones ossium, discerptiones membrorum totius corporis pene, & omnia in me vnum supplicia diaboli arte quęsita compleantur, dum modo Iesum Christum merear adipisci. sed & multas alias scribit epistolas, qui à Syria Romam nauigans. & per omnes quas ingrediebatur exhortans ecclesias, & cōfortans in domino, tandem vt & ipse scribit, cōnexus & colligatus decem leopardis militibus datis ad custodiam, feliciter migravit ad dominum.

HAYMO. Caput V.

Qui bene in Canone Missę, post accelerationē sanctorum apostolorum cum egregijs martyribus ponitur. Nam qui valide deū & Christum eius ob insignem fidei confessionem, ob clarissima scripta & facta promeruit, valde potest pro nobis supplicare, vt vere dignissimus & hæres Petri apostolice ram morum quā a thedræ successione.

DE SVCCESORE

Ignatij.

Caput VI

C 4

HAYMO DE CHRISTIA.

Post Ignatium Heros successit in episcopatum, quo tempore floret vir æque insignis, Quadratus, celebris in prophetica gratia, cuius etiam opuscula habentur.

DE EGREGIIS PRAEDICATORIBUS & PRÆLATIS ECCLESIAE.

Caput VII.

Longum est enumerare de singulis rectoribus, quæ fecerunt in ecclesijs post apostolos. Vnde illos commemorabimus, quorum fides ad nos peruenit & prædicatio, quorū exemplis erudita & solidata est ecclesia, qui ardentiore philosophia verbo dei se consecrarunt, & ad salutare præceptum primo indigentibus sua diuidentes, ad prædicandum expediti, euangelistarum functi sunt officio. Quos etiam, vt apostolos, in initio fidei comitata est spiritus sancti gratia, & miraculorum præpotens secutus est effectus. De quorum numero Cerdon Alexandrinus episcopus, de quo supra dictum est, quod xij. anno Traiani principatus obiit, succedit quidam Primus nomine, quartus ab apostolis.

Caput VIII.

Evaristus quoque Romanus pōtifex, post octo episcopatus annos obiit, Alexandro venerabili, & apostolico viro succedente.

Caput IX.

Interea crescente ecclesia, Iudæi seditionem mouentes Alexandriae & per Aegyptum, & per diuersas terras, digna & innumera cæde sternuntur sub Traiano.

RERVM MEMO. LIB. IIII.
TRAIANVS XX. ANNIS SEX
mensibus minus regnat.

Cap. X.

Quo xx. annis, sex mensibus minus principatu p-
functo, hic Adrianus in scepra succedit.

REGNUM ADRIANI.

Cap. XI.

TVnc Quadratus, discipulus apostolorum, de q̄
supra meminimus, & antistites Athenienses scri-
bunt libros de Christiana religione ad Adria-
num, qui libri habentur insignes, vt apostolicæ do-
ctrinæ & magnorum ingeniorum indicia.

ALEXANDER papa sedit x. annis.

Caput XII.

TVnc Alexander papa, tertio Adriani anno marty-
rio coronatur, & vij. ab Vrbe miliario, vbi decol-
latus est, sepelitur, sicut eius gesta narrant.

HAYMO.

Cap. XIII.

INuenimus autem in retractatione Chronicarum
Eusebij, quam Beda breuiãdi gratia ordinat, pru-
denter & succincte, quod præfatus Pontifex non
sub Adriano passus est, sed sub Traiano, quod ex
hoc facile potest probari, q̄ Adrianus per Quadratū
libris de nostra religione compositis instructus, præ-
cepit per epistolam Christianos sine obiectione cri-
minum non puniri.

BEDA. vltimum excidium
Iudæorum.

Caput XIII.

C iij

HAYMO DE CHRISTIA.

Hic deniq; Adrianus Iudæos secundo rebelles, ultima cæde domat, etiam eis ablata licentia introeundi Hierosolymam, quam ipse in opti mam murorum cæperat extructionē, & Heliam vocari de suo nomine instituit. Hic Antinoo amasio suo annuos agones instituit celebrari, & cæpit appellare Antinoios, & ciuitatem condit eius nominis Antinon, & templum ei dicauit, Sacerdotes & prophetas instituit. Interea Alexandro finito per martyrium, Sixt^{us} subrogatur Romę, Alexãdriæ vero Primo defuncto. Iustus episcopus eligitur.

EPISCOPI Hierosolymę ex
Iudæis. Cap. XV.

Hierosolymæ vero primus ex gentibus creatur Marcus episcopus, cessantibus his qui fuerant ex Iudęis, qui sunt numero xv. id est Iacobus frater domini, Symon, Iustus, Zachęus, Thobias Benjamin, Iohannes, Mathias, Philippus, item Iustus, Leni, Effrem, Ioseph, Iudas.

DE BASILIDE ET SATVR
nino hæresiarchis.
Cap. XVI.

Per idem tempus humani generis hostis antiquus, quasi bino ore sibilat per Basilidem hæresiarcham, ortum Alexandria, & Saturninum genitum Antiochiæ, conturbans ecclesias. Hic Basilides comparat sibi discipulos, quos facit ad morem Pythagoricum quinquennio silere. Hos docet immolata absq; conscientię respectu degustare, & sine scrupulo & indifferentē debere in persecutiõibus fidē negare.

RERVM MEMO. LIB. .IIII.

BLASPHEMIA Saturnini & Carpocratis. Cap. XVII.

Saturninus autem eadem quæ Menander supra dicitur cõmentatur. Carpocrates aut quidam Simonis magi, non ut ille clam, sed palam ac publice perstigia depromit. per hos imponunt opprobria, incestus, & supra promiscue habita, in fratres & sorores & matres: sed hos facile per dñi gratiam, tunc in nostris probabilis vita & eruditione cõuicit & exuperat, quos maxime Egesippus discipulus apostolorum Christi cõtemporaneus, cuius insignes libri habent, disputationibus & scriptis confutat, adeo ut cito euanescentibus predictorum hæreticorum figmentis, felix efficiatur fama Christianorum, ita ut omne genus hominum patriis legibus & superstitionibus derelictis, & ad diis ad dominum Iesum concurreret, & discere ab eo, qui mitis est & humilis corde, festinaret.

ADRIANVS regnat annis xxi. Thelesphorus sedit annis xi. Hyginus sedit quatuor annis. Pius sedit annis duodecim.

Caput XVIII.

Interea moritur Adrianus, & imperat Antoninus, cognomento Pius. Thelesphorus martyrio resolutus decedit, Hyginus succedit apostolatus, sub quo Valentinus Cerdo, & quidam Martion figmenta hæretica dogmatizant. Hygino autem decedente, Romano Pius fungitur sacerdotio. Marcus substituit Alexandri, Eumenide defuncto. sed & Marco post x. annos mortuo, Celadion eius gubernat ecclesiam. Pius ve-

HAYMO DE CHRISTIA.

ro in vrbe Roma, expleto sacerdotio, Aniceto sedem reliquit, sub quo Egesippus Romam venit, ibidem permanens vsq; ad episcopatum Eleutherij, qui fuit post Anicetum. Tunc & Iustinus philosophus, Christi & fidei nostræ cōtra Martionem, tam viua voce quàm libris defensor, scribit ad Antoninum librū de Christiana religiōe, & obtinet gratiam pro nostris.

DE POLYCARPO insigni martyre. Cap. XIX.

EO tempore Polycarpus ordinatus & eruditus ab apostolis, Smyrneorum episcopus, lōgæua & innocenti vita venerabilis, pergit Romam, & corruptos per Valentinianū & Cerdonem ab hæretica labe castigat. Traditur hunc eleganter narrasse de Iohanne apostolo, quòd cum apud Ephesum, lauandi gratia balneū esset ingressus, & vidisset ibi Cerinthum, exiuit continuo non lotus, dicēs: Fugiamus hinc, ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus lauat Cerinthus veritatis inimicus. Extant huius præclara quædam opuscula, & epistola huius ad Philippenses præualida, continens fidei monita & salutis. Hic autem post Antoninum Pium, imperante Marco Aurelio Vero, & Antonino filio eius cum Lucio fratre, vitam finiuit martyrio.

ANTONINVS Pius sedit annis xij.

Haymo.

Caput XX.

Dignus est autem hic perpetua ecclesiæ cōmemoratione donari, celeberrima passione resolutus, quem huic nostro cōpendio licet curta-

RERVM MEMO. LIB. IIII.

his sermōibus, ob insigne eius meritum, ob ipsius patrocini suffragium, curauimus annotare. Hic ergo ante triduum quā cōprehenderetur, videt nocturna visione capitis sui cervical igne consumi, euigilansque fratribus sic interpretatus visionem, se pro Christo esse arsurum. Nec multo post infiliunt eius cōprehensores, Ad quos placido vultu progrediens, apponi mensam hostibus, quasi hospitibus iubet, & large epulas ministrari, impetrata per horæ spacium oratione. Deinde asino sedens, ducitur ad tribunal. Cumque ingressus fuisset, audit vocem de cælo: Fortis esto Polycarpe. Commonitus ergo à procōsule multis sermonibus, vt habens etatis suæ reuerentiam, iuret per fortunam Cæsaris, & dicat in Christum conuitia, eleganti voce, & vere digna discipulo Iohannis respondit: Octoginta, inquit, & sex annis seruo ei, & nunquam me læsit, quomodo possum maledicere & blasphemare regem meum, qui dedit mihi salutem? non facio. Comminante iudice bestiarum immisiones, constanter ait, adhibeantur. Comminante quoque ignes, secure inquit, adhibe. Tunc populis Smyrnæ ciuitatis, tam Iudæorum quā gentilium conclamantibus: Viuus ardeat, destinatur ad ignem. Quo extructo, depositis senior indumentis, ac zona resoluta, calceamenta quoque pedibus tētat educere, quæ nunquam nisi à religiosis, à quibus semetipsum præuenientibus, resolui consueuerant. Sic namque ab omnibus venerabiliter colebatur. Exinde remissis manibus, post tergum traditur igni. Sed cum factō diuinitus miraculo, non posset igne consumi, tandem à liētoribus mucrone trans-

HAYMO DE CHRISTIA.

foditur, oblatum est deo, tam victima, quam holocaustum in odorem suauitatis.

DE IUSTINO doctore &
martyre.

Caput XXI.

Per idem tempus supradictus philosophus Christi Iustinus secundum iam librum, pro nostrae religionis defensione conscriptum, offert iudicibus, remunerationem linguae fidelis & erudite, martyrii recepit munus, accusante eum quodam philosopho, Crescente nomine, doloso proditore, & tendente ei insidias, pro eo maxime, quod saepe eum praefatus Iustinus suis disputationibus publice confudisset. Hic antequam proprium funderet agonem, etiam eorum qui ante eum martyres extiterant, certamina describit. Extant & alia eius opuscula praecleara, & magnae eruditionis indicia, quae enumerare longum est.

ANICETVS Papa Romanus,
sedit annis undecim.

Caput XXII.

Interea Aniceto obeuntri, Sother succedit, & Celsidion Alexandrino. Agrippinus tunc episcopus supra commemoratus, & Dionysius, Corinthiorum episcopus, & Irenaeus insignes habentur. Hi scribunt libros & epistolas, erudiunt ecclesiam, & confirmant. Quorum ingenij extant adhuc monumenta. Extat huius praefati Dionysij epistola ad Athenienses per lucida, inuitans ad martyrium, prolapsos arguens, in qua & illud designat, quomodo Dionysius Areopagites a Paulo instructus, primus Athenis episcopus fuerit

RERVM MEMO. LIB. III.

ordinatus. Sed & Theophilus quem supradiximus Antiochiæ commentarios scribit, & hæreticos qui tunc surrexerant disputationibus præclaris confutat, & præcipue Martionē, cum quo Irenæus & Modestus magnifice laborāt. Sed & Melito Sardinēsis Antistes, & Apollinaris Ierapolitanus celeberrimi habentur, & scribunt libros pro nostra intercessione Antonino Imperatori Romano. Extant autem Melitonis multa & præclara opuscula, in quibus ecclesiæ fidei regulam mira depingit ratione. Hic in libello quem de explanatiōe scripturarum scribit, quasi in præfatione enumerat, quæ sint veteris Testamēti volumina, quæ in Canone debeant obseruari.

IRENÆVS de hæresi Encraticarū.

Caput XXIII

Tunc surgit hæresis Encraticarū à Saturnino & Martione descēdens, damnantiū cibos animalium, quæ deus cum gratiarum actiōe humanis usibus percipiendos instaurauit, nuptias quoque & fornicationem & corruptionem pari lege iudicantium. Quorum autorē quendam fuisse aiunt Tatianū, qui primo auditor fuit Iustini, & in vita eius nihil tale quidē, perdidit, sed postquā ille martyrio resolutus est, abscidit se ab ecclesijs, doctoris arrogātia tumidus. Et ut maior ceteris æstimaret, propriū docendi instituit stylum. Verum hic Tatianus collationē faciens quādam euangeliorū, nescio quomodo cōponit vnū ex quatuor, quod dyateseron nomināt. nam etiā nunc habet à multis. Extrat vnus huius ex multis libellus, quē aduersus gentes scribit, quæ ex omnibus scriptis eius præ-

HAYMO DE CHRISTIA.

cipuus & valde vtilis cōprobat. Per idem tēpus pullu-
lāt innumere hereses, & p̄cipue apud Mesopotamiā.
Quibus fortit̄ obstat disertissimis disputatiōibus suis
Bardefanes quidā, potens in verbo & doctrina, & ve-
hemens dialecticus, & libros scribit maxime aduer-
sus Martionē. Quos propria lingua, hoc est Syra, cō-
positos, discipuli eius in Græcum vertere sermonem.
Sother sedit annis viij. quo tempore etiam Roma-
næ ecclesię Sother episcopus pius & clemens circa fra-
tres & sanctus, indigentibus quæ corporalis vsus ex-
petebat, large impartiens, viuendi finem facit, & nos
hic quarti voluminis finem faciamus.

SD HAYMONIS

EPISCOPI HALBERSTAT.

liber V. Cap. .I.

Gitur Sotheri episcopo xij. ab a-
postolis, succedit Eleuterius, xvij
anno imperij M. Antonini Veri.
Quo in tempore per multas Ro-
mani orbis prouincias, ex accla-
matione vulgi & seditiōe aduer-
sum nostros, dirissimæ persecuti-
ones concitantur, ita vt martyrum multa milia per
singula loca fiant.

DE EPISTOLA LVGDVNEN- SIS ECCLESIAE.

Caput II.

RERVM MEMO. LIB. V.

TVnc serui Christi habitantes Lugdunum, Viennam, nobilissimas Galliae vrbes, grauissimis tribulationibus affliguntur, quibus, vt breuiter & raptim per omnia persecutionum genera concludamus, totis viribus congressus est inimicus. Et primo quidem domorum eis prohibetur habitatio: tum deinde vsus balnearum, post etiam processus ad publicum. ad vltimum vero tam publicus quam priuatus locus, sic denique iniuria affecti clauduntur, verberantur, lapidantur, & excruciantur, adeo vt singulas cruciatus species nemo possit exponere. Sed sustinent aequanimiter sancti, vt stabiles Christi columnae, nec solum iam ferunt impetus, sed vltro etiam expetunt. Quidam autem infirmiores subeundis inualidi, peccatis suis forsitan exigentibus, labuntur, ferme decem. Qui lapsu suo luctum ingentem relinquunt ecclesiae, quae de lapsibus nostrorum magis quam de tormentis tristatur. Tunc aduersus nostros, diabolo instigante, noua & capitalia mendacia plebs infidelium commentatur. Et comprehensis quibusdam seruis paganis Christianorum, extorquet ab eis tormentorum metu, quod & Christiani filios suos comedant, & matribus & sororibus abutantur. Hinc apud omnes Christiani execrationi habentur, praesertim apud eos, qui clementius aduersus eos agebant. Inter quos sanctus quidam diaconus, nomine Viennensis, & Blandina, nobilis foemina, & Photinus venerabilis Lugdunensis episcopus cum iam nonagenaria esset aetate, & praeter languorem & senium magis deferretur ad tribunalia quam duceretur, solunt martyrio, sicut gesta eorum habent. Patitur & cum eis

HAYMO DE CHRISTIA.

Attalus quidam, cuius inter tormenta nobilis vox illa fuit, cum assarentur carnes eius, & nidor adustę carnis persentiretur, Hoc est, inquit, homines comedere, quod vos facitis. Neque nos homines comedimus, neq; aliud quid mali agimus. Interrogatus quod nomē habet deus, eleganter respondit: Qui plures sunt, nominibus distinguuntur: qui vnus est, non indiget.

ITEM EX epistola Lugdunensi.

Caput III.

Tanta autem beatorum martyrum humanitas erat & humilitas, vt frequenter martyres facti, post bestias, post ignes & laminas nullatenus paterentur se a martyrio appellari, vel in sermone, vel in epistola fratrum. & si quis hæc fecisset, durius increpabant, dicentes, q; hæc appellatio soli Christo debeat, vel certe his, qui post bonā confessionem discedere de hac vita, & pergere ad deū meruerunt. Nos autē humiles & egeni, aiebant, optamus vt ipsa saltem in nobis cōfessio tuta pmaneat. Tāta ergo erat in eis humilitas, vt cum rebus ipsis martyres essent, nominis tamen iactantiam fugerent. Inter fratres humiles, inter persecutores elati. Accusabant neminem, soluebant cunctos, ligabant erga nullum, orabant, p persecutoribus suis, vtentes verbis sancti Stephani martyri, sdicentis: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et per nimiam charitatem quam habebant in Christo Iesu, & his qui lapsi fuerant, totis miserationū visceribus inhærebant, omnipotenti deo effundentes pro eis flumina lachrymarum. Nec sibi gratum iter dicebant eundi ad dñm, si pars membrorum suorum de eo

RERVM MEMO. LIB. V.

desijs rapta à diabolo diriperetur. Hæc ergo quæ ex
tantorū autoritate virorum descendūt, dicta sunt, p-
pter eos & contra eos, qui tumidi & elati aduersum
fratres ferūtur: & si qui forte titubauerint, viscera mi-
serationū Christi putant ab eis penitus excludenda.

DE IRENAEO viro illustri.

Caput III.

Igitur Photino Lugdunensi episcopo cum cæteris
martyribus coronato, Irenæus Polycarpi auditor
in pueritia sacerdotio ei⁹ succedit. Hic multos scri-
bit libros, & præclara ingenij sui monumenta reliquit,
inter multa & innumera sua opuscula quoddam de
Lxx. interpretibus elegans miraculum narrat.

DE LXX. Interpretibus.

Caput V.

Ptolemæus (inquit) Lagi filius, volēs bibliothecę
suę, quam apud Alexādriam ex omnium Græ-
corū voluminibus cōstruebat, maiorem gloriā
grere, petit etiam ab Hierosolymis, vt eorū Hebræas
scripturas in Græcā linguā interpretatas, acciperet. At
illi (quippe subiecti erant Macedonibus) electos &
in scripturis sanctis in vtraq; lingua peritissimos viros
Lxx. presbyteros miserunt ad Ptolemæum. In quo
tamen volūtas dei & cōsiliū gerebatur. tunc ille sin-
gulorum volens accipere documēta, & verēs ne for-
te per interpretationem occultarēt insertam diuinis
voluminibus veritatem, singulos à se inuicē separat,
& eadē seorsum positos interpretari iubet, eundē
que interpretandi ordinem in singulis voluminibus
obseruari. Quosq; in vnum cursum coram se reuo-

HAYMO DE CHRISTIA.

care, & cōferre adinuicē q̄ singuli interpretati, iubet. Et nūc vere deus glorificat, & scriptura sancta, q̄ vere diuina sit, agnoscit. Omnes em̄ de eadē iisdē verbis, iisdēq; nominibus interpretati sunt, ab initio vsq; ad finē, ita vt & ipsi qui aderant, gentiles agnoscerent, quod Dei nutu tunc scripturæ interpretatæ sunt. Nec mirū cum Hēsdram sacerdotem inspirauerat deus ad reparationem Hebræorum voluminum, sub captiuitate Nabugodonosor regis corruptorum.

HAYMO. CAP. VI.

Hoc Irenæi testimonium ad reuerentiam diuinarum scripturarum posuimus, licet quibusdā ecclesiasticis viris videatur Apocryphum, pro eo maxime, quod Iosephus scriptor Hebræorum nihil tale affirmat, sed in vna eadēque Basilica scribit eos pariter contulisse. Quod & beatus Hieronymus in præfatione Pentateuchi cōtestatur. Sed iam ad narrationis ordinem reuertamur.

DE MIRACVLO FACTO A

Christianis in exercitu Christiano-
norum. Cap. VII

Igitur Antonini temporibus quibus tot mala illata esse referuntur, Marcus Aurelius frater eius bella infert Sarmatis ac Germanis, cuius exercitus dum siti periclitatur, quidam milites Christiani qui aderāt, supplicat: quorum supplicationibus & pluuia large de cælo perfusa, reficit exercitū, & fulmina crebro coruscantia fugant eminus hostes. Narrant & hoc gentium historiæ, sed quod hoc à nostris impetratum est, subricendo dissimulant.

RERVM MEMO. LIB. V.
ANTONINVS REGNAVIT

xix. annis. Cap. VIII.

INterea moritur Antoninus, Commodus succedit imperio. Tunc Iulianus apud Alexandriam suscipit sacerdotium. Tunc Pantæus Stoicus ibidem ecclesiasticæ scholæ rector in disputatione dogmatis nostri disertissimus habetur. Qui fidei calore succensus, vsq; ad Indiam citeriorem prædicat verbum dei. In cuius diuinæ eruditionis schola Clemens Alexandrinus maxime effloruit. Tunc Narcissus præsidens ecclesiæ Hierosolymor; celebris habetur, præclarus fide & opere signorum. De quo fertur inter vniuersa eius miracula, quod miro & inaudito genere virtutis aquam in oleum cõuertit, quãdo forte in solenni die vigiliarum Paschæ oleum deesset luminaribus. Per idem tempus hostis generis humani nihil vnquã oriãgerens, diuersas & varias hæreses per singula quæq; loca suscitãt, in quibus maximum sui generis serpente[m] apud Asiam, Phrygiãq; producit, Mōtanum. Qui se paraclerum nominat, & mulieres quasdã secũ, Maximillam scilicet & Priscam, prophetissas esse velut ex sua inspiratione confingit. Hic impie docet nuptias solui, & ieiuniorum leges primus imponit. Hic Pepusam & Thymium oppida Phrygiæ Hierusalem appellat, atq; in hæc omnes congregandos decernit. Hic exactores pecuniæ statuit, & sub nomine oblati onum, munera artificiosius accipit. Hic salaria præstat prædicantibus verbum suum, vt per hoc vincti enixius eius doctrinæ præbeant operam. Sed tradit, quod tandem ipse & mulieres suæ, ipso demone quo

D

HAYMO DE CHRISTIA.

Inspirabantur agente, diuersis temporibus laqueo vltam finierunt, exemplo Indę proditoris. Sub hoc tempore etiam in vrbe Roma, regula ecclesiasticę traditionis vexatur per Blastum & Florinum schismaticos. Sed fuere tunc per dei gratiã viri fidei & virtutis, qui tam prædictas hereses quàm schismaticos destruxere, scribentes aduersus hæc libros vel epistolas, vt Irenæus, Melitides, Serapiõ, Apollonius, & Apollinaris, & multi alij.

QVÆSTIO oborta de Paschali tempore. Caput IX.

INterea præsentibus ecclesię egregijs sacerdotibus sub principe Cõmodo, Viçtor apud Romã, Demetrio apud Alexandriã, Serapione apud Antiochiã, apud Cæsareã Palestinę Theophilo, & Narcisso Hierosolymis, apud Ephesum vero Policrate, q̃stio nõ minima exoritur in prouincijs Asię, veluti ex antiqua eorũ obseruatione descēdens, qđ quartadecima luna putarent omni tpe Pascha obseruandũ, quando scilicet Iudęis præcipit agnus immolari, velut necessario cõfirmantes in quacunq; die septimanę xiiii. luna venisset, solui debere ieiunium, cum talis consuetudo in alijs prouincijs nunq̃ obseruata fuisset vel ecclesijs. Ob quam causam cõuentus episcoporũ & concilia cõuocantur, tam apud Cæsariam Palestinę, quàm apud Romã, altercantibus Viçtore Romano p̃tifice, ceterisq; occidentalibus episcopis contra Asianos, & dicētib; quod nõ liceat aliquãdo, nisi in die dñica, in qua dñs surrexit, dominicũ Paschæ celebrare mysteriũ, & in hac sola soluendum esse ieiunium.

RERVM MEMO. LIB. V.

RATIO Polycratys, cur velit Pascha

xiiij. luna obseruari.

Cap. X.

Affirmantibus è contra Asianis & maxime Polycrate Ephesiorum episcopo, qui in eos primatum agere videbatur, quod ab illo intemperate die Paschæ, in qua secundum euangelium etiam ipse dominus suum Pascha celebrauit, nihil licet addere vel subtrahere, vt ultra xiiij. diem vel infra celebraretur, prætentibus etiam antiquum morem & maiorum traditionem, & dicentibus, quia Philippus euangelista, qui cum suis filiabus dormit in Asia, & Iohannes apostolus, qui supra pectus domini in cæna recubuit, necnon & Polycarpus discipulus eius obserauerunt. Tandem autem inspiratione diuina plurimis in vnum cõcordantibus, & sanioris fidei & scientiæ episcopis, promulgatum est solenne decretum à Victore Romano pontifice de Pasche concordia, & subscriptibus venerabilibus episcopis Narcisso Hierosolymitano, Theophilo Cæsariensi, Irenæo Lugdunensi, cum cæteris episcopis Galliarum, & confirmantibus quod in dominica die resurrectionis Christi mysterium Paschæ debeat omnimode celebrari.

HAYMO.

Caput XI.

Mhi autem viderur Romanã ecclesiam prudenti cõsilio & saniore sententia hoc potius elegisse ne Iudaizare videremur, & Mosaicũ ad huc vel figuratiuũ Pascha obseruare, si sp xiiij. luna so-

D ij

HAYMO DE CHRISTIA.

lennitatem Pasche celebremus. Vnde quia finito veteri & typico nouum Pascha Christus instituit, & p[er] esu agni typici tradidit immaculati sui corporis & sanguinis mysterium, recte sicut agnum typicum non sumimus, sic iam figuram negligimus, cum rem tenemus. Itaque & illam xiiii. diei obseruantiam cum Iudeis non facimus, sed die resurrectionis domini nouum potius nostrum Pascha celebramus. Quia cum Pascha transitus interpretetur, & nostrum transitum vel de vitiis ad virtutem, vel de morte ad vitam significet, recte & vere transitus noster, qui a passione domini incipit, cum dominus resurgit perficitur, & ideo tunc potius Pascha celebramus. Nihil enim nobis Christum mori profuit, nisi & resurgere profuisset. Sunt & alia forsitan patrum rationes, quas diligens & studiosus lector alicubi poterit reperire. Sed iam ad narrationis ordinem reuertentes, pensemus hic aliquantulum, ut postmodum recreati sextum volumen expediamus.

AD HAYMONIS

EPISCOPI HALBERSTAT-

ensis liber VI,

Caput .I.

Gitur Cōmodo imperatore tre
decim annis functo imperio, &
Aelio Pertinace post eum solis
sex mensibus, Seuerus suscepit
principatum. Sed & Victore pa
pa x. annis episcopatu functo,
Zephyrinus suscepit sacerdotiū.

Extant eo tempore plurimi ecclesiastici viri & stylo
illustres. Heraclitus, qui in Apostolū commentatus
est, & Maximus, qui de famosissima omnium hæreti
corū questione differuit, sed & Cādidus in hexameron,
idem de principio Genesis scripsit, Appius quoq;. Hi
cum quibusdam aliis hæreses ortas suis temporibus
confutant, & maxime hæresim Pauli Samosatani, ha
bentis autoritatem à quodam Artemone, dicentis:
pulum hominem & absq; deo fuisse saluatorem, &
mentientis id ipsum ab apostolis antiquitus fuisse tra
ditum. Interea Seuero quoq; aduersus ecclesiam sæui
ente, martyres multi efficiuntur, præcipue tamen a
pud Alexandriam. Quò ex omni Aegypto ac Thebai
de, velut in quoddam stadium pietatis, athletæ duce
bantur. In quibus & Leonides pater Origenis, pro fi
de Christi capite plexus est, qui teneræ adhuc ætatis
supradictum puerum dereliquit.

H A Y M O.

Cap. II.

HVius scilicet Origenis vitā & actus & dogma
ta, si quis vult plenius nosse, legat Eusebium,
de quo hæc transferimus. Qui de eo tanta &
taliter scribit, quanta & qualia non est dignum huic cō

D iij

HAYMO DE CHRISTIA.

pendio inferere, maxime cum nouerimus prædictum Eusebium à quibusdam ecclesiasticis viris aliquantum notatum fuisse, quòd nimius fuerit in laude Origenis. Illud vero de eo breuiter enarramus, quod etiã orthodoxi quoq; & religiosi viri diffiteri nõ possunt.

DE ORIGENE.

Caput III.

ORigenes Leonidis martyris filius & ipse fere à pueritia volũtate martyr & forsitan actu, nisi quia à matre surripiente nocte vestes eius, pia fraude præpeditus est, magnam à deo & manifestam gratiam scientiæ consequitur, potens in Grãmatica & ceteris communibus literis, & in omni Philosophica eruditione apprime institutus. Maxime autem in lectione & doctrina diuinorum voluminum potentissimus illius temporis & famosissimus indagator. Hic ergo pro magna & incredibili scientiæ prærogatina, doctor ecclesiæ apud Alexandriam à Demetrio ipsius loci episcopo constituitur, cathedramq; doctoris obtinet tertius post Pantænum & Clementem, cuius scilicet Clementis, & ipse extitit auditor, vbi dum verbũ dei palam, tam viros quàm fœminas instituẽs docet, & occasionem omnis turpis maledicti vult infidelibus excludere, quædã minus perfecti sensus exercet in proprio corpore, sed feruẽtis fidei & nimie castitatis opus. Nam cum ante omnia præcepta euangelica & voces saluatoris obseruaret & obseruari præciperet, illud euangelicum attendens, quia sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum dei, dominicam vocem re atque opere mox in semetipsum aggreditur

RERVM MEMO. LIB. .VI.

adimplere. Tunc igitur maxime dat operam doctrinæ & prædicationi, quando aduersariis nulla derelicta est obtrechandisuspicio. Tunc vt Apostolus dicit, Verbum dei opportune prædicat & importune, per diem & per noctem, publice & priuatim, in abstinentia plurima, in ieiuniis indeficientibus, vigiliis pene iugibus, ita vt si quando parum aliquid somni naturalis necessitas exigeret, huc ille non super stratum, quo omnino nullo vtebatur, sed super nudi soli deprehenderet superficiem. Ferrur autem, quod ex eius auditorio plurimi de vtroq; sexu martyres effecti sunt. Extant eius ingenii libri multi, inter quos in sacras scripturas commentarios edidit sane doctissimos. Item xxx. libros in partem quandam Isaie prophetæ commentatur, in Ezechielem quoque viginti & quinque libros, toridémque in Cantica canticorum. Librum etiam de Martyribus ad Ambrosium scripsit, tanta & tam districta spiritus virtute, vt eius sententiis tanquam validissimis muris multos ad martyrium stabiliaret. Sunt & alia opuscula pene innumerabilia, quæ omnia in hoc compendio enumerare non est opus. Sed illud præclarum fertur de eo, quod nunquam permisit ea quæ in ecclesiis differebat, à notariis excipi, nisi quæ iam sexagesimum ætatis agens annum, multo vsu & labore, plurimum fidutię in verbo dei acceperat, iam scilicet quando in eo erat vitę grauitas, & maturitas ætatis, & multę experientiæ autoritas. Inter quoque eruditionum suarum studia, ne illud quidém omisit Origenes, pscrutari & addiscere Hebræę lingue virtutē, vt cognosceret vel ea quæ à Iudeis leguntur quæ

HAYMO DE CHRISTIA.

sint, vel cæterorum interpretum qui præter lxx. inter-
 pretati sunt, quanta esset eruditionis diuersitas, ita ut
 præter istas quæ in usu sunt Aquilæ, vel Symmachi, vel
 Theodotiōis, inuenerit etiam alias interpretatiōes in
 absconditis & secretis latentes, in quibus nec nomina
 quædam interpretum reperit scripta. Dicit autem quod
 aliam reperit in Actiaco litore apud Nicopolim, ali-
 am in Hierico, atque alias in alijs reperit locis. Sed & ad-
 uersum hæreticos confutandos, tam viua voce, quam li-
 brorum disertis disputationibus elaborat. Nam &
 Berillum Bostræ urbis Arabiæ episcopum, qui dice-
 bat saluatorem nostrum, neque extitisse ante carnis na-
 tiuitatem, neque propriam habere diuinitatis existi-
 entiam, sed hoc solum, quod interna deitas in eo habita-
 ret, disputando confutauit, & Celsum quendam Epi-
 curcum Philosophum, qui contrarios libros fidei scri-
 pserat. HAYMO. Vnde plurimum admirari non
 sufficio, quod vir tam illustris, tam aperte rebellas &
 obuians hæreticis, deuolutus sit in notissimam hære-
 sim & errorem, scilicet quod Seraphin in Asia spiri-
 tum sanctum exposuerit, & in alio loco de pœnitentia
 diaboli scripserit, & de absolutione reproborum
 post mille annos, & multa alia quæ orthodoxæ fidei
 aduersantur, maxime cum abstinentissimæ & castissi-
 mæ vitæ fuisse referatur, & tam præclaræ doctrinæ,
 tamque puri & lucidi sermonis. HAYMO: Ego sane
 de eo salua fide patrū dixerim, vel quod hæc omni-
 no non scripserit, sed ab hæreticis ob præclarum no-
 men eius obfusandum maligne conficta sint & con-
 scripta, & nomine suo prætitulara: vel si scripsit, non

RERVM MEMO. LIB. .VI.

statuit ex sententia, sed differuit ex opinione. Nam ut ipse dicit, philosophorum & hæreticorum dogma didicerat, ne ad eos convincendos imparatior esset, si ignoraret quæ apud ipsos erant. Et fortasse cum in aliquibus locis scribendo attingit eorum errores, calumniatus est, hoc à semetipso dixisse. Quod si etiam prædictas hæreses ut placet quibusdam, ex sententia scripsit, valde comparandum est tam eruditi pectoris viro, qui tantam nobis eruditionis copiam ministravit. Cuius vitia, si qua sunt in scriptis, potest eorum quæ fideliter scripsit luminosus quidam ac cælestis splendor exuperare. De quo & à patribus dictum est, quia ubi bene scripsit, nemo melius. Quod autem erratum est ab Origene & contra orthodoxam fidem aliquid descriptum, opinor hoc ei accidisse, quod nimio lectionis studio philosophos est amplexus. Attigerat enim & omnino affectus fuerat secreta Platonis & Pythagoræ, Zenonisque Stoici & Cerinthi uoluntaria, ceterorumque philosophorum. Et fortasse quia nimis est immoratus, & diutius ebibit de calice Babylonis inaurato, quodam modo coactus est de eius fece in sacram scripturam aliquid effundere, ex quo ualde & vigilanter cauendum est ecclesiasticis uiris, ne nimis philosophicis institutis dent operam, ne forte cum inebriati fuerint, inanibus poculis & tumidis assertionibus inflati, difficilius retracto pede ad humilitatem Christi reuocentur, & tardius fidei nostræ acquiescant, quam quidem edocti sunt contraria. Nec hoc dicendo artium lectores damnamus vel artes, nam & ipsæ non inutiliter leguntur, ad profundas questiones enodandas, & tractandas rationes. Quippe ipsa est domina

HAYMO DE CHRISTIA.

artiū, & ei cæteræ vt pedissequæ famulantur. Verum quosdam scholasticos non mediocriter reprehendimus, qui libris gentilium tam familiariter adhærent, & totos se immergunt, vt totum pene in eis vitæ suæ & eruditionis cursum consumant. Quàm honestius erat ecclesiasticæ intendere disciplinæ, q̄ rectius & facilius sacræ scripturę libros addiscere. Quibus legendis si darent operam, paucioribus certe temporis spatiis totam in se bibliothecam transfunderent, quàm omnes illas friuolas & pene inutiles scientiolas quibus occupantur. Sed ecce dum nimis Origeni intendimus, & eius occasione hunc facimus excursus cōtra legem compendij, pene cæterorum, qui per idem tēpus fuerunt, & verbo & exemplo iuuerūt ecclesiam, oblitum sumus. Vnde nunc ad narrationis ordinem reuertamur.

SEVERVS regnat annis xvij.

Caput IIII.

ITaq; Seueri imperatore xvij. annis functo imperio, & tunc tradito filio eius, Alexander quidē de quo ante memorauimus, confessionis titulo satis clarus, Hierosolymorū ecclesiæ subrogatur episcopus, cum forte ex gente Cappadocum, vbi erat præclaræ vrbs episcopus, Hierosolymam orandi gratia aduenisset, & omnibus diuino oraculo innotuisset tali voce cælitus emissa, Suscipite episcopū, qui vobis à deo destinatus est. Captus ergo non finitur ad proprium episcopatum reuerti, sed ibidem residere cogitur, cū tamen adhuc superesset prædictus eiusdem loci episcopus Narcissus, sed fessus senio, pontificali ministe-

RERVM MEMO. LIB. VI.

no sufficere non potens. Interea Serapion quoq; Antiochia episcopus, vir magnæ eruditionis, cuius multa habentur opuscula, defungitur. Cui succedit Asclepiades, & ipse vnus ex præclaro numero confessorū.

ANTONINVS regnat septem annis
& sex mensibus. Cap. V.

SEd & Antoninus imperator diem obiit, cui succedit Macrinus. Quo in breui consummato, id est, post annum, successit imperator Antoninus. Cuius primo imperij anno Zephyrinus Romanus pontifex diem obiit, Calisto succedente, Zephyrinus Papa sedit annis octo, quo etiam finem faciente, præfider Urbanus, qui & ipse post octo annos, sedem reliquit Pontiano. Sed & Antonino quatuor annis functo imperio, succedit Alexander.

HAYMO. Cap. VI.

PER idem tempus florēt in ecclesia disertissimi viri, quorum epistolas quas ad se inuicem dabant, tam facundas q̄ fecundas, Alexander venerabilis Hierosolymorum episcopus in bibliotheca Hierosolymorū, quam & ipse multo labore & sumptibus ad posteriorum vtilitatem construxerat, facit diligenter reponi. HAYMO: Agimus gratias tantæ patrum diligentia, quorum circa sacras scripturas tam feruentissima occupatio, & tam iugis sollicitudo fuit, vt non solum scriberent libros, vel explanarent, sed etiam scripta quorumlibet viroꝝ illustrium diuinit⁹ inspirata, multis laboribus, multis quoq; expensis in opus notariorum sibi coaceruarent, ad profectū vniuersalis ecclesiæ. Hac ergo mercimonia pretiosa, hic

HAYMO DE CHRISTIA.

uiuus extitit thesaurus, comparare sibi scripta maiorum, & condere bibliothecam, aggregare libros in arcibus templorum, magis quam nummos in arca. Audiant huius temporis ecclesiasticæ personæ & rubore confundantur, qui à vestigiis patrum tam impudenter & imprudenter recesserunt, quod serui facti sunt ancillarum, ambitionis & pecuniæ. Et qui potuerunt sublimes scripturas indagare fortassis facilius, quam maiores nostri, cum illorum diligētia exemplaribus copiosius abundant, prohpudor nunc ad infima rerum & cōtemptibilia, ad ciuiles causas & loculos conuertuntur. Sed hæc hæctenus. In illis diebus Hippolytus episcopus multorum conditor opusculorum, inter cætera sua libellum de Pascha edidit, in quo etiam temporum Canonem & descriptionem quandã pulchra ratione depingit. BEDA: Hic decennouenalem circulum Paschæ reperiens primus dedit occasionem Eusebio, qui de eodem decennouenali circulo tractatum composuit.

ALEXANDER regnat xix. annis.

Caput VII.

INterea Alexandro imperatore defuncto, Maximinus Cæsar succedit. Iste primus ex militari corpore absq; decreto senatus, impator efficitur. Quis dum odio aduersus p̄decessoris sui Alexandri domũ, & matrem eius Mammeam pro eo maxime, q̄ Christiana erat, & Origenem presbyterum, quem Romæ accitum & honorifice habitum ipse audierat, qui tũc non solum Alexandria, sed toto orbe clarus habebatur, infestat. Hac inquam occasione persecutionem

RERVM MEMO. LIB. VI.

commouet per ecclesias, maxime aduersus doctores ecclesiarum.

MAXIMINVS regnat tribus annis.

Caput VIII.

SEd per dei prouidentiam in breui cōsummarus, simul finem vitæ & persecutionis facit.

POST quem imperat Gordianus.

Caput IX.

Pontiano vero Romano pontifice tunc finē faciente, succedit Antherus. Qui cum non amplius quam mense vno ministrasset, sacerdotium reliquit Fabiano.

BEDA.

Cap. X.

Hic testimonio spiritus sancti in specie columbæ super caput eius descendente episcopus ordinatur, quod alij de eo, alij de Zephyrino episcopo factum fuisse tradunt. Per idem tempus Africanus inter scriptores ecclesiasticos nobilis habetur. Hic multos scribit libros & epistolas, inter quos Mathæi & Lucæ in generatione Christi euidentissime ostendit consonantiam, & Chronicam ipse cōponit.

GORDIANVS imperat sex annis.

Caput XI.

Interea Gordiano imperatore finem faciente, Philippus cum Philippo filio suo succedit. Hic primus omnium imperator Christianus fuit. Cui volentibus interesse vigilijs Paschæ, & cōmunicare mysterijs, restitit Fabianus Papa, nec permisit donec confiterentur peccata sua, & staret inter pœnitentes. Hic post tertium sui imperij annum cum millesimus à conditione

HAYMO DE CHRISTIA.

Romæ annus esset, expletis magnificis ludis celebrat
vrbis natalem.

PHILIPPVS regnat annis septem.

Caput XII.

Post hunc Decius succedit. Hic cum Philippus
patrem & filium interfecisset, & ob odium eorū
infestus esset Christianis, persecutionem mouet
ecclesijs. In qua Fabianus in vrbe Roma martyrio co
ronatur, Cornelio succedente, qui & ipse resoluitur
martyrio. In Hierosolymis quoq; Alexander vir eru
ditissimus, episcopus præclarus, numero confessorū
post lōgeuæ vitæ venerandam canitiem, post mul
tos cruciatus & vincula, inter ipsa vicissim sibi succe
dentia tormēta deficit. **BEDA:** Tunc sanctus An
tonius monachus Aegypto dicitur exortus. Interea
sub Decio persecutio Christianis illata vehementer
exarsit, & innumerabiles sancti de vtroq; sexu maxi
me apud Alexandriam agones desudant, ita vt crede
res prima persecutionum tempora renouari, de qui
bus Dionysius Alexandrinus episcopus in epistolis su
is ad Fabianum episcopum plenissime refert. Qui &
ipse Dionysius postmodū capitis plectitur sentētia.

NOTA viros diuitiarū facile labi à fide.

Caput XIII.

Sed quia in arca domini etiā paleæ erant cum tri
stico, aliquanti tunc ad primam iudicis faciē Chri
stum negant, ad aras prosiliunt, timentes magis
bonorū temporalium direptionem, quàm summum
bonum amantes. De quibus pdixerat dominus: quo
niam qui pecuniam amant, haud difficile labuntur.

RERVM MEMO. LIB. VII.

CORNELIVS: Quo tēpore Nouatus Cypriani
episcopi presbyter exurgit. hic à iuuentute spiritu im-
mundo vexatus cum tempus à domino apud exorci-
stas consumpsisset, ægritudinem incurrit grauem, ita
vt desperaret: vnde & iacens in lecto pro necessitate
aqua perfusus est, nec reliqua in eo quæ baptizati cō-
sequi solent, solenniter adimpleta sunt, vnde & spiri-
tum sanctum nūquam potuit promereri. Hic Romā
ueniens elatione tumidus, spem salutis penitus etiam
si digne pœnituisset nouo dogmate conat lapsis adi-
mere. Ex quo & princeps efficitur hæreticorum No-
uatianorū, qui ab ecclesia separati, nouo nomine ca-
tharos, id est, mundos se appellauerunt. Ob quā rem
concilium sacerdotale celeberrimum in vrbe
Roma congregatur, cuius acta con-
ciliij sequens libellus ex-
plicabit.

• D • HAYMONIS •
EPISCOPI HALBERSTAT.

liber VII. Cap. .I.

Edente itaq; Cornelio pontifice cū
episcopis lx. numero, totidemq; p-
sbyteris & plurimis diaconibus con-
tra Nouatianorum hæresim disseri-
tur vigilanter, statuiturq; suffragan-
tib⁹ vtriusq; paging testimonijs, eos
qui lapsi fuerant, curandos esse, & fomentis pœnitenti-

HAYMO DE CHRISTIA.

tiæ medicandos, & Nouatum nihil habentem charitatis fraternæ cum reliquis sequacibus eius ab ecclesia sequestrari. Extrat de his epistola Cornelij ad Fabianum Antiochenum episcopum, & libellus Cypriani magnificentissime editus, quo & lapsos confortat, & contradicentes anathematizat.

DECIVS regnat annis duobus & tribus mensibus. Cap. II.

INterea Decius duobus nec integris annis functus imperio, cum filijs pariter occiditur. Quo tempore fertur etiam obisse Origenem, cum plenus esset dierum, & pene septuagenarius. Tunc Gallus cum Volusiano filio suo obtinet imperium. Cuius cum regnum floreret in initio, & cuncta ei ex sententia cederent, ad exemplum Decij sanctos viros qui pro parte regni eius deo supplicabant, persecutus est, cum quibus & prosperitatem suam & pacem fugauit. Per idẽ tempus quæritio oritur in Africæ partibus, de hæreticis rebaptizandis vel non, sed Cornelio cæterisque occidẽtalibus episcopis manet potius hæc sentẽtia, post abiectionem dogmatis, sola eos manus impositione purgandos.

CORNELIVS sedit annis circiter tribus. Cap. III.

IGitur Cornelio per martyrium consummato, Lucius succedit: quo solis mensibus octo functo apostolatu, Stephanus leuatur in antistitẽ, qui de non rebaptizandis hæreticis similem Cornelio fert sententiam.

Caput. .IIII.

RERVM MEMO. LIB. VII.

EO tempore Dionysius Alexandriae antistes famosus habetur, qui multa & varia scribens, instructionum nobis & doctrinae copiosam materiam dereliquit. Extat huius ad Stephanum Papam epistola, de multis ecclesiasticis differens causis. Extant & eius literae, quas contra Sabellianam haeresim persecutus est, quae suo tempore exorta est, plena blasphemiarum in deum patrem & dominum nostrum Iesum Christum, negans esse verum filium, nec primogenitum omnis creaturae, simul & spiritus sancti auferens intellectum.

GALLVS imperator regnat duobus annis nec integris. Cap. V.

INterea Gallus imperator moritur, Valeriano succedente cum filio Galieno. Stephanus diem obiit.

XYSTVS episcopus eligitur.

Caput VI.

Valerianus maxime persequitur Christianos, cum tamen primum benignus fuerit & humanus, postmodum vero seductus per quendam magicæ artis magistrum, & principem magorum Aegyptiorum. De huius persecutione Dionysius scribit in diuersis operibus suis, in quibus narrat præclara gesta martyrum, & suam ipsius persecutionem meminit, & cuiusdam Asterii inter sanctos martyres clarissimi viri & urbis Romæ senatoris. Accidit hunc aliquando apud Cæsaream Philippî famosissimo huic spectaculo adesse, quod ibi certa & solenni die immolabatur victima ad radicem montis, & arte quadam dæmonis nusquam comparari tolli in caelum agentibus credebatur. Tunc Asterio humanos mise

E

HAYMO DE CHRISTIA.

rante errores, & pro his ad deum valde supplicante,
 subito victima conspectibus omnium redditur, nec
 vltra in locis illis hic extitit error. Huius vrbis ciuem
 fuisse aiunt mulierem illam, quæ à saluatore nostro à
 profluuio sanguinis sanata est, domusq; eius nunc in
 ea ostenditur. Pro foribus eius domus basis quædam
 in loco editiore monstratur, in qua mulieris illius ve
 lut genibus saluatoris prouolutæ palmasq; supplicite
 tendētis imago, ære videt exp̄ssa. Astat vero alia ære
 nihilominus fusa statua, in habitu viri stola capite cir
 cundati, & dexterā mulieri porrigētis. Cuius ad pedē
 statuæ & basis herba q̄dam specie noua nascit: quæ cū
 exorta fuerit, exrescere solet vsq; ad fimbriam stolæ
 illius ærei indumēti, quā cū maxime summo vertice
 herba crescens cōtigerit, vires inde ad depellēdos oēs
 languores morbosq; conquirat, ita vt quæcunque fu
 erit infirmitas corporis, haustu exiguo madefacti gra
 minis depellatur, nihil omnino virium gerens, si ante
 quam fimbriæ summitatem contigerit, decerpatur.
 Hanc statuam ad similitudinem Iesu vultus formatā
 tradebant, quæ permansit vsque ad tempora nostra
 quam oculis nostris inspeximus. **B E D A:** Hunc er
 go Valerianum dei vindicta statim consequitur. Nā
 à Sapore rege Persarum capitur, ibiq; luminibus orba
 tus, senectute miserabili consenescit. Galienus eius fili
 us postquam summam rerum solus obtinuit, tam cla
 ro dei iudicio territus, moderatius agens persecutio
 nem in nostros cessare facit. Ob meritum tamen vel
 paternæ theomachiæ, innumera Barbaris assurgenti
 bus regni detrimenta sustinuit. Tunc temporis Cy

RERVM MEMO. LIB. VII.

prianus Carthaginensis episcopus, cuius doctissima
extant opuscula, martyrio coronatur. Stephanus quo-
que & Xystus, Romæ episcopi, decedunt martyrio.

DE PAVLO Samosateno

heretico.

Caput VII.

ITaque post Xystum Romanum pontificem, Dio-
nysius subrogatur, Paulus de Samosata suscepit sa-
cerdotiū. Hic in hæresim deuoluitur, dicens Chri-
stum communis naturæ tantummodo hominem fu-
isse. Tunc celebratur concilium, rogaturque Dionysi-
us adesse, qui senectutis causa prohibetur, sed adest p-
epistolam. statuitur Paulus in medio, & frequenti tra-
ctatu & disputationibus arguitur, confidenribus ve-
nerabilibus episcopis, & blasphemiam eius publican-
tibus. Firmiliano scilicet à Cæsarea Cappadociæ, He-
leno Sardensi, Nicoma ab Iconio, & Hymengo Hiero-
solymorum præcipuo sacerdote, & vicinæ huic vrbi
Cæsareæ Theoteco, Athenodoro & Gregorio Pon-
ti prouinciæ sacerdotibus. Hic autem Gregorius cun-
ctorum sermone celeberrimus habetur & potens in
operatione signorum. Hic forte duobus fratribus ha-
bentibus possessionem stagni, & de captura piscium
sæpe litigantibus vsque ad humani sanguinis effusio-
nem, medius interuenit: & facta oratione cruentam
deinceps inhibens fratrum contentionem, aquas abi-
re iubet, & recedunt, fitq; solum frugum quod antea
fuerat nauium ferax. Sed & in quodam loco cum ad
cōstruendā ecclesiā rupes obesset, pnoctās in oratiōe
trāstulit rupē. Itē cū per alpes transfiret aliqñ, necessita

E ij

HAYMO DE CHRISTIA.

genium coactus, ad fanum diuertit Apollinis, ibique pernoctat. Quo mane recedente, recedit & dæmon: poscitur dare responsa, vt prius, obmutescit. Consultur à sacerdote, opponit titulum aduentus Gregorij. Mox sacerdos occupat viam, perueniensque ad Gregorium, querelam expulsi numinis exponit, questumque deplorat amissum. At ille scribit epistolam in hæc verba: Gregorius Apollini: Permitto tibi redire ad locum tuum & agere quæ consueuisti. Hanc sacerdos ad fanum fert epistolam, ponitque iuxta simulacrum. Adest iterum dæmon, iterum dat responsa. Tunc sacerdos in semetipsum conuersus ait: Quomodo non multo melior est Gregorius isto Apolline: citius obtemperat iussis. Et descendens eadem hora ad Gregorium, referensque epistolam, rem ordine pandit, vtque se offerat deo rogat. Tunc relicta gentilitate factus est ab eo catechuminus, & cum se castissimæ vitæ & abstinentissimæ mancipasset, etiã baptismum consequitur, & in fide & virtute proficit, quod beati Gregorij successor in episcopatu efficitur, sed & inde Gregorius ingenij sui nobis in paruo maxima monumenta dereliquit.

NOTA metaphrasim Gregorij
martyris & episcopi Neo-
cæsariæ. Cap. VIII.

IN Ecclesiasten namque metaphrasim scribit magnificentissime, & catholicæ fidei expositionem breuiter ita continentem: Vnus deus pater verbi viuētis, sapientiæ subsistētis, & virtutis suæ & figuræ, perfectus perfecti genitor, pater filij vni geniti, vnus deus solus ex solo deo, figura & imago deitatis, verbū penetrās, sa-

RERVM MEMO. LIB. VII.

piencia cōprehendens omnia, & virtus qua tota crea-
tura fieri potuit. Filius verus veri, & inuisibilis ex inui-
sibili, & incorruptibilis ex incorruptibili, & immorta-
lis ex immortalī, & sempitern⁹ ex sempiterno. Vnus
spiritus sanctus ex deo substantiam habens, & qui p
filiū apparuit imago filij perfecti perfecta, viuētibus
causa sanctitatis, sanctificationis præstatrix, per quē
deus super omnia & in om̄ibus cognoscitur, & filius
per quē omnia. Et trinitas ista perfecta maiestate &
sempiternitate & regno minime diuiditur, neq; ab ali-
enatur. Igit̄ neq; factū quid aut seruēs in trinitate, ne-
que superinductū tanquam antehac quidē non sub-
sistens, postea vero superingressum. Neq; ita defuit
vnquā filius patri, neq; filio spiritus sanctus, sed incō-
uertibilis, incōmutabilis eadē trinitas semper. Hac-
tenus de Gregorio.

GALIENVS Imperator regnat
annis xv. Caput IX.

INterea Dionysius apud Alexandria in pace eccle-
siastica diem obiit, decē & octo annis functus sa-
cerdotio, Maximus succedit.

CLAVDIVS regnat annis duobus, Ca. X.

GAlienus q̄q; moriēs Claudiū habet successorē,
q̄ in breui morit̄, Aureliano succedēte. Cuius
temporibus cōgregato apud Antiochiam cō-
cilio, Paulus Samosatenus vltima animaduersione
damnatur, disputāte cum eo Malchione quodā per-
fectæ eruditionis viro, excipientibusq; notariis. Quæ
disputatio ita magnifice ab eo & accurate habita est,
vt nunc quoque legentibus sit in admiratione. Itaq;

HAYMO DE CHRISTIA.

secundo iam manifeste Paulus hæreticus cōfutatur, datis epistolis Dionysio, Romano pontifici, & Maximo Alexandrino, cuius hæresis & damnatio innotescit & mores. Qualiter filium dei negaret descendisse de celo, sed à Maria cœpisse assereret, & initium habuisse de terra. Qualiter etiam psalmos qui in dominum nostrum Iesum Christum dicebantur, cessare fecisset, velut neotericos, & nuper inuentos. Per semetipsum vero compositos, diebus Paschæ in medio ecclesiæ canere fecisset mulieres, quas ipse (horrendum auditu) de se instituerat. Qualiter etiam incedens per plateam, tali quadam ambitione vteretur, vt publice epistolas relegeret, atq; in auditu omnium & oculis dictaret, assistentibus sibi in platea notariis, quanquã superbe etiam tribunal in ecclesia sibi, multo altius quã fuerat, collocasset, & verbũ faciens iactaret supra modum dexteram, ac palmam femori illideret, pede quocumque subsultaret, & scabelhũ feriret, & more theatræ ab auditoribus voces clamosas & plausum expeteret. Maxime impudenter etiam mulieres secum habitare permisisset, & presbyteris & diaconis, qui eius morẽ gerebant, similem dedisset licentiam.

Caput XI.

Igitur damnato & expulso ab ecclesia cū exire nollet, publica manu ex mādato Aureliani imperatoris, Domnus noie in ecclesia Antiochena succedit ep̄s. Interea malis cōsiliis deprauatus Aurelianus, persecutionẽ meditabatur n̄ os, eousq; vt scriptis literis volẽti subscribere, dextera dei interuenerit, & subscriptio nẽ deturbauerit, fulmen quoq; ante eum magno pa-

RERVM MEMO. LIB. .VII.

nore circumstantium ruerit, ac non multo post morte subita condemnatur.

AVRELIANVS regnat annis sex.

Caput XII.

CVI Probus succedit, cui & totidē annis consummato, Gaius cum filijs Numeriano & Carino succedit. Quibus in breui consummatis, regnat Diocletianus, sed paulo ante imperium eius Dionysius Romanus pontifex obiit.

DIONYSIVS PAPA SEDIT AN-

nis nouem. Gaius cum filijs regnat duobus annis nec integris.

Cap. XIII.

BEatus quoq; qui tunc meruit rapi de mūdo, ne videret mala quæ iste Diocletianus mox intulit ecclesijs ultra q̄ credi potest. Tunc apostolus cui succedit Felix, quo tempore Manes magus quidā, secundū nomen suū insaniens, Perses genere, à quo & Manichæorum hæresis, nouam sectam facit, & dogmata quædam profert, à diuersis mutuata hereticis, & nunc Christum se simulat, nunc paraclerum se nominat. Et elegit duodecim ad similitudinem Christi discipulos.

FELIX Papa fedit annis sex.

Caput XIII.

IGitur Felice Papa cōsummato, Euthicianus succedit: quo in breui cōsummato, Gaius episcopus eligitur. Hic iam tempore Eusebij xv. annis sacerdotio perfunctus, Marcellum relinquit successorē, quē iam tempus persecutionis inuenit.

E. iij

MOD. HAYMONIS
EPISCOPI HALBERSTAT.

liber octauus.

EVTHICIANVS SEDIT
quinque annis. Cap. .I.

Nterea nonusdecimus annus erat imperij Diocleriani, & incipit fieri persecutio in Chřianos ab eo per maxima. Iusto siquidē dei iudicio, & necessaria correctiōe cum iam multa libertate multa indulgentia vitiatī sunt mores nostrorū, & disciplina ecclesiarū corrupta, dū fides nřa p̄ diuersa dogmata scindit, & ob id vilescit, dum praelati & rectores & duces populi humilitatis Christianę & synceritatis obliti, aduersum se odiis & cōtentionibus inflāmantur, tunc ergo nefanda edicta principis, pponunt, vt cūctę ecclesię vsq; ad solū destruant, sacrę scripturę cōburantur igne: & si qs nostrorū stat in honore priuatus eo manet infamis. Deniq; qui p̄sunt, iubentur simulacris immolare, alioq; cōiici in vincula ac torq̄ri. Igit̄ in Nicomedia & Thebaide & Phœnice & Alexādria, deniq; per totā Aegyptū & Phrygiā & Syriā & Cappadociā, & cætera vndiq; loca turbo p̄secutiōis tam immēsus & intolerabilis fuit, vt ex ipsa nimietate & atrocitate gestis marty rū deroget fidē. Alij flagris discerpūtur, alii fodiūtur vngulis, alii flāmis ignitis vrūtur, alii gladio obtrun-

RERVM MEMO. LIB. VIII.

cātur, alij patibulis affigunt, alij precipitantur in mare, alij post tergū vinctis manibus appēduntur, & trocleis distēti mēbratim diuellūtur, alij testis fictiliū vasculo lacerantur, donec tota eorū eradatur cutis, alii dātur ad bestias, leones, vrsos, pardos, tauros, apros & ad omne ferarum genus. Ipsi sacerdotes ecclesiarū nudātur inuerecūde, huc atq; illuc ab impiis trahunt. Prohnephas, quæ homicidis, adulteris, venenariis, ac sepulchrorū violatoribus fuerant fabricata, nunc episcoporū, presbyterorū, diaconorū, cæterorumq; religiosorū colla cōstringunt, ita vt criminosis nec vincula supefferent, nec locus ergastuli. Tanta ergo scelerati principis satellitibus inerat libido torquendi, vt vacarent per otiiū ad excogitādos novos cruciatus. Quibusdā sub vnguibus acutas infigunt harūdines, quibusdam plumbū igne liquefactū dorso diffundunt, vsq; ad loca pudenda, quibus egestio naturalis, pcreari solet. Fœminisq; candentis ferri & exusti plumbi massæ, absq; vlllo humanitatis respectu, per pudenda visceribus merguntur. Et si tortores alicubi duas vicinas arbores sibi inueniebāt, ramos ad se inflectebāt, eisq; singulis singulos martyrum pedes ligabant, quī rami cum ad situm suū naturali impetu referrentur, discerptis diuulsisq; visceribus, auulsa secum mēbra rapiebant. Tunc apud Antiochiā inter cæteros agones, quoddam nobile factū est, quod filere nō debeo. Duo iuuenes cōprehensi immolare coguntur. Aiunt: ducite nos ad aras. Qui cum abducti fuissent, manus suas supponentes igni. Si subtraxerimus, inquit, sacrificasse nos credite. Et quoadusque caro omnis in

HAYMO DE CHRISTIA.

ignē deflueret, immobiliter perdurāt. Itaq; cum iam crudelitate satiatuſ imperator aliquantulū reſiſce-
ret, proponit edictum, vt iam Chriſtiani morti non tradantur, ſed dextris oculis ferro effoſſis, & ſiniſtra pollice ſauciata ſic permaneant. Sed cum ſtatum ec-
cleſiæ crudeli animaduerſiōe vaſtari illum æternum ac peruigilem non lateret oculum, caſtigata in pau-
cis familia ſua, a deſt cōtinuo vltrix dei dextera in im-
peratores Diocletianū & Maximinū, quorum alter in occidente, alter in oriente vaſtauerat eccleſiam, ita vt nutu diuino ſubito permutati, depoſita purpura, cæteriſq; imperialibus ornāmētis plebeij ſiant ac priuati poſt imperiū. Tunc ergo iam per vim & conten-
tionē Romano imperio in duas procurationes diuiſo, Maximinus in orientis partibus regnat, vi rapiens nomen Auguſti, Cōſtantius in occidente. Hic Cōſtantius erga noſtros clementer agit, Sed & Maxenti-
us Maximini Herculei filius, collegæ Diocletiani in vrbe Roma dominiū occupat, & exercet tyrannidē. Hic magicam ſecutus artem, totam Romam ſclerū flagitiis & fece impuritatſ replet, gloriam nobilium obſcurat, ſenatores proſcribit, matronis nobilibus abutiur.

REGNUM Constantij & Maximini.

Caput .II.

IN orientis vero atq; Aegypti partibus ſimilis eſt ei per omnia Maximin^o, exutus principē, ravidū induit tyrannum, ſimulacra colit, auguria ſectat, impurus cōiua & ebriofus, omīq; genere diſſolutionū fluctuans, hoſtis maxime Chriſtianorū & perſecutor.

RERVM MEMO. LIB. VIII.

Quibus ignes, laminas, cruces, & singulis mēbris specialia infert supplicia. Igitur decem annis huius persecutionis deuolutis, adest iterum diuina prouidentia nostris, & quos per ignem probauerat, educit ad refrigerium. Nam diuina correptus ultione idem Maximinus, subito inflatus visceribus distēditur, putrefactisq; postmodum vulneribus vermes ebullit, fœtorēque intolerabilem exhalat.

H A Y M O.

Caput III.

RE diuinum quodāmodo per similem morbū habemus nunc Herodem. Ille quia Christum persequit, pubertenus inflatus scatet vermibus: & iste probroso eodem laborat exitu, quia psequitur Christianos. Actū siquidē pulchro diuine cōsiderationis intuitu, vt daretur intelligi, quāta sit capitis & mēbrorū connexio, quāta & quāam indiuisa sit Chri charitas, zelus ad ecclesiā, dum eādē infert vindictam persecutoribus suorū, quam sui ipsius persecutori. Itaque cum iam desperaretur à medicis, sera ductus poenitentia Maximinus, legem scribit, vt cesset persecutio Christianorū, & redificentur ecclesie. Tunc velut sole terris reddito, relaxantur omnes vincti: & qui damnati erant per metalla, reuehuntur, instaurantur ecclesie, sacerdotia reparantur, stupentibus gentilibus turmis de tanta & tam subita rerum mutatione. Sed hanc pacem redditam nostris, Seuerus Maximinus præfati Maximini collega, in orientis partibus atq; Aegypto tyrannidem exercens, statim post sex menses perturbat. Rursum aduersus nostros persecutio

HAYMO DE CHRISTIA.

instauratur, concitantur simulacrorum pontifices in odia & necem Christianorū. Quod ut aliqua iusta ratione videatur fieri, confinguntur acta quedam velut apud Pilatum de saluatore nostro habita, in quibus aduersus Christum omnis blasphemia conscribitur. Tūcrursus apud Tyrum & Phœnicē multi martyres agonizant, & per multa alia loca. Addit quoq; praefatus Seuerus Maximinus impietati suae, q̄ aduersum nostros leges aereis tabulis scribit, tanquam in aeternū mansuras, in quibus impie & superbe commemorat, quod ex Christianorū persecutione esset temperies, & terra fecunditas abundantior. Sed his superbis legibus statim contradicitur à deo, & res vertuntur in contrarium, & pro ipsa nostrorum persecutione mox restricto imbribus cælo, & facta intolerabili ariditate, fames ibi dira grassatur, aëris quoque temperies in tā tam vertitur corruptionē, ut humana corpora pessimis vlceribus intumescant, quæ ignis sacer appellantur. Igitur duæ validissimæ pestes & lues populum deuastant, cum tamen (quod mirabile) nec fames in aliquo, nec lues nostris dominaretur. Vnde postmodum ab omnibus Christiana religio vera & perfecta esse in clamatur, petiturq; à nostris subsidium alimonie & orationis. Addit quoq; deus Maximino hanc iusta retributione confusionem, rebellant & Armeni prius amici Romanorum, propter nefaria eius dicta. Quorum in bello & ipse turpiter fugatur, & exercitus interiit ense. Tunc sacerdotes deorum suorum & diuinos, quorum responsis bella mouerat, interfici iubet tanquam fallaces, qui & demum vehementiā

RERVM MEMO. LIB. VIII.

gritudine & doloribus internorum viscerum correpius, amissis quoque morbo luminibus, & tunc magis quid aduersus Christum commiserit videns, viuendi finem facit, lata prius lege pro liberatione Christianorum.

DE CONSTANTINO imperatore.

Caput IIII.

Per idem tempus exoritur Constantinus religiosissimus imperator, Constantij æque moderatissimi principis, de quo Paulo ante memorauimus, filius & hæres, Romanum obrinet imperium. Hic in obseruantia religionis omnes ante se imperatores exuperat. Hic vltimis persecutionum temporibus fere, cum vellet deus repropitiari sanctis suis, & ecclesiam suam tranquilla pacis soliditate stabilire, Christianus effectus, licentiã dat Christianis cõcilia libere cõgregare, & ædificare ecclesias, quas & ipse plurimas cõstituerat, & plurima largitur, diuino cõmonitus spiritu, & hoc cælesti miraculo: Cum esset pugnaturus cõtra Maxentium vrbis Romę tyrannum, & inde diuinum auxilium deprecaretur, vidit nocte per soporem signum igneum in cælo, & astare angelum dicentem: Cõstantine, in hoc signo vinces. Itaq; cū hoc signo in militaria vexilla transformato procedit ad bellum, idemq; signum ex auro fabrefactum dextera manu sua gestans, & deprecans deum, vt si fieri posset, illam dexteram suã nõ sineret Romano sanguine maculari præstatq; ei deus, Maxentiumq; tyrannum cõgredi parantẽ, cum vniuersis nauibus quibus fluuiũ strauerat, demergit in profundũ. Tunc Senatus populusq; Ro-

HAYMO DE CHRISTIA.

manus tyrannica peste liberati, Constantinum vt sue libertatis restitutorē excipiunt, faciuntq; ei imaginem ob honorem triumphi. In cuius dextera idem imperator signū crucis depingi iubet, & subter ascribi huius virtute urbem restitutam esse libertati. Tunc legem scribit, conspirante etiam secum in hoc Licinio, sororis suæ Constantiæ viro & consorte regni, vt ab vniuersis colatur deus Christianorum, qui sibi victoriam dedit & vrbi libertatem. Quam legem & vsque ad orientis partes emittit, vbi adhuc ferbuerat persecutio. Tunc apertus indulgentia legitimi principis manifeste status ecclesiarum, reparari incipit verbum, & doctrina Christi libere propagatur, celebrantur festiuitates, conueniunt episcopi, ecclesiæ dedicantur, persecutores quoque per quos Maximinus impietatis fomēta conceperat, iubente principe, supplicijs excruciantur: ipsius vero tyranni imagines sculptæ vel pictæ precipitari iubentur, vel atro fuscari, aut coloribus obliterari. Dum ergo sic proficit ecclesia apud deum & homines, & quasi quædam imago cælestium habetur in terris, præfatus Licinius Augusto inuidens Constantino, quod ob maximam religionem in veneratione esset omnibus, & maxime Christianis, occultas insidias molitur. Sed carens effectu, mox apertum bellum indicit, Christianos versa vice persequitur, & noua & inaudita crudelitate, missis in carcerem cibum & potum interdicit: nolentēque sacrificare nouis ac monstruosis excrucias supplicijs, tradit lanionibus, vt porcorum more suspensos & caudicibus superpositos, egdant in frustra, & in mare ad pabulum piscibus pro-

RERVM MEMO. LIB. VIII.

ſciant. Miſſos vero in exilium legitimis vxoribus ſpo-
liat, ac ſuis ſatellitibus iungit. Iam vero eccleſias fide-
lium, quas prius extrui præceperat, ſubuertit. Deniq;
tanta eius tyrannide motus Conſtantine, ire obui-
am parat, nec difficultas fit victoriæ. vbi & cauſa iuſti-
or & virtus eminentior extat. Deiectoꝛque tyranno,
Licinio, ſoliditatem Romani imperij ſolus obtinet cū
ſilijs, eccleſiarum ſtatu incredibilem diligentia reſtituto:
quas deinceps ſumptibus, priuilegijs, honoribus am-
pliare & ſublimare procurat. Hucusque Euſebius Cæ-
ſarienſis, reliqua Rufinus proſequitur.

✠ D. HAYMONIS ✠

EPISCOPI HALBERSTAT-

tenſis liber IX.

Caput .I.

Ed his temporibus commoda pace
& quiete eccleſijs reddita, alius perfe-
cutionis turbo inuehit. Etenim Arri-
us quidam Alexãdrię preſbyter præ-
ua quędam dogmatizat, & ab illa æ-
terna & ineffabili dei patris ſubſtan-
tia vel natura filiū conat̃ abſcindere, dicēs: Nō ſemper
deus pater fuit, non ſemper fuit dei verbum, ſed fuit
qñ deus pater non fuit. dei autem verbū ex non ex-
iſtētib; factū eſt. exiſtens em̃ ſi exiſtentē ex non ex-
iſtēte fecit, quapropter fuit aliqñ, qñ nō fuit. creatura
tm̃ & factura eſt filius neque ſimilis eſt patri ſecūdum
ſubſtantiã, neq; verus eſt, neq; vera ſapientia eius eſt,

HAYMO DE CHRISTIA.

neque verum naturaliter eius verbum est, sed vnus quidem creaturarum & facturarum est. Abusiue autē dicitur verbum & sapientia, factus & ipse existens in proprio dei verbo, & in dei sapientia, in qua omnia, & ipsum fecit deus. Vnde conuertibilis est & mutabilis per naturam, sicut & vniuersa rationalia. Peregrinum enim & extraneum & remotum est verbum à paterna substantia, & inuisibilis filio pater. Non enim perfecte & integre nouit filius patrem, neque enim perfecte videre potest, nam nec suam substantiam nouit filius sicut est. Propter nos enim factus est, vt nos per eum, tanquam per mysterium crearet deus, & nequaquam substitisset, nisi nos deus facere voluisset. Non ergo naturaliter est dei filius, nec aliquam habet ad deum proprietatem, quando non ipsum naturæ mutabilis existentem propter moderationem diligens est, & virtutem non mutaram ad deterius elegit, cum & si Paulus & Petrus ad hoc puenissent, nihil posset ab eorum filiatione differre. Hic ergo Arrij blasphemus error ecclesiam conturbat, quæstio latius innotescit, quam Alexander Alexandrinus episcopus persequens Arrium zelo fidei innotescere facit. Sermo peruenit vsque ad principem Constantinum, tunc ille ex sententia sacerdotum apud urbem Niceam conuocat episcopale concilium, ibique trecentis decem & octo episcopis residentibus, cæterisque honorabilibus personis Philosophis ac dialecticis, & opinatissimis quibuscunq; scholasticis Arrium, adesse iubet, ac de eius propositionibus & quæstionibus iudicari.

EX vtraq; historia permutatum.

Caput II.

TVnc de fide ibidem subtiliter differtur, errorq; Arrij cōdemnatur manifestis scripturæ dictio- nibus, quia & deo filius naturaliter vnigenitus est verbum, virtus, sapientia solius patris, & deus ve- rus, sicut Iohannes ait, splendor glorię, & figura sub- stantię patris. Verū post diuturnū multumq; tracta- tum, placet om̄ibus *ὁμοούσιον* scribi debere, id est, eius- dem cum patre substantię filium confiteri. Defertur ad Constantinū sacerdotalis concilij sentētia, quam ille vt à deo prolatam veneratur, & cōtradicientibus comminatur exilium. Exemplum aut̄ sententię vel Nicenę fidei est huiusmodi.

Caput III.

CRedimus in vnum deum patrem omnipoten- tem omnium visibiliū & inuisibiliū, & in vnū dñm Iesum Christum, filium dei, natum ex pa- tre, vnigenitum, hoc est, ex substantia patris, deum ex deo, lumen ex lumine, deum verum ex deo vero, na- tum non factum, *ὁμοούσιον*, hoc est, eiusdē cum patre substantię, per quē om̄ia facta sunt, quæ in cælo, & q̄ in terris, qui propter nos homines & propter nostrā salutē de cælis descendit, & incarnatus est, hoc ē. factus. Passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cælos, inde venturus iudicare viuos & mortuos. Dicentes autē, erat aliquñ, non erat antequā nasceretur, vel nō erat antequā fieret. Aut quia ex non extantibus fa- ctus est, aut ex alia substantia, vel ex subsistentia, dicē- tes etiā aut conuertibilem, aut mutabilem filium dei,

F

HAYMO DE CHRISTIÄ.

hos anathematizat catholica ecclesia apostolica. Hanc venerabilē fidem trecenti decē & octo episcopi amplexi sunt, inter quos maior adhuc erat numerus cōfessorum Christi & martyrum. Nam & Iacobus quidā Antiochiæ Migdoniæ, qui mortuos resuscitavit, viuos curavit, & alia multa operatus est miracula Paulus quoq; Neocæsariæ castri positi iuxta Euphratem, qui ambas manus habuerat ligatas, ignitōq; ferro cōbustas, rabie Licinij, Pamitius quoq; Ægyptius ex eorū numero quos Maximianus dextris oculis effossis, & sinistro pollice succiso, per metalla damnauerat, aderant ibi. Sed & Spiridion Cyprius episcopus, ex eorum numero dicitur fuisse, vir vnus ex ordine prophetarum, qui pastor ouium in episcopatu permansit. Cuius hoc fertur factum in signe, & omnibus seculis admirandum: Filiam habuit, quæ cum ei bene administrasset, virgo defuncta est. Post obitum eius venit quidam dicēs, se ei depositum cōmendasse. rem gestam ignouerat pater. perquisitum in tota domo quod poscebatur, nusquā inuentum est. Persistebat ille qui cōmēdauerat, & fletu & lachrymis purgebat, cōminans etiam sibi mortem, nisi depositum reciperet. Per motus lachrymis eius senex, ad sepulchrum filię properat, atq; illam nomine clamitat suo. Tūc illa de sepulchro, quid vis (ait) pater? Commendatum, inquit, illi⁹ vbi posuisti? At illa locū designās, illic (ait) inuenies defossum. Regressus domum suam, depositum vbi filia de sepulchro responderat repertum, tradit repositi. Sed & multa eius referunt alia gesta. Hi & huiusmodi reuerendissimi viri sederunt apud Niceam.

RERVM MEMO. LIB. IX.

HAYMO: Vnde indubitanter credimus, prædictâ
 ibidem synodum à spiritu sancto quadam diuinitus
 consideratione congregatam fuisse, vt scilicet nobis
 posterioribus ac diurnis vel modernis daretur intelli
 gi, firmum esse ac catholicum quicquid ibi de myste-
 rio fidei promulgatū est. Quod quidem tam diuini,
 tamq̃ spirituales viri locuti sunt, qui non erant simi-
 les nobis indignis & peccatoribus, qui propter iniu-
 stitiam nostram in scripturis sanctis fallere possumus
 & falli. Neque em̃ potuit spiritus sanctus fallaciã, p-
 ferre, per quos tanta & talia operabatur miracula.
 Igitur domino cooperante, & sermonem confirman-
 te eorum sequentibus signis, quidam episcopi etiam
 in ipsa synodo, & circa synodum, virtutes aliquas &
 signa fecerunt. Nam cum ibi philosophus quidam in
 arte dialectica insignis, obiectis quæstionib⁹ fidei no-
 stræ occurreret, nec ab aliquo posset cõcludi, quidã ex
 confessoribus simplicissime naturæ vir, & nihil aliud
 sciens, nisi Christum Iesum & hũc crucifixum, paucis
 philosopho insultanti congredditur, expositaq̃ simpli-
 citate fidei quadam eum ineffabili pietate mox per-
 mutat & efficit Christianum. Et tunc ostensum est
 philosopho, quia regnum dei non in sermone, sed in
 virtute consistit.

EX tripartita historia, actum Cõstantinopoli.

Caput IIII.

SEd & Alexander Cõstantinopolitanus, vir ad-
 mirãdę cõuersationis, cū quidã philophi causa-
 rentur aduersus imperatorē, q̃ nouã in republi-
 ca introduceret culturã, & ipsi Alexandro opponere

F ij

HAYMO DE CHRISTIA.

vellent de dogmate, in nomine Christi operatur virtutem, imperatq; maximo eorum philosopho tanta spiritus virtute ne loquatur, vt vna cum eis sermone os illius penitus obstructum fit. Sed iam ad historiam reuertamur. Dictata Nicena fide, & tam ab ipso Imperatore quam ab episcopis communicata, Eusebius Nicomediae praesul cum reliquis quatuor episcopis, magis fauentes Arrio, nolunt subscribere verbu con- substancialitatis, reprehendentes, dicentesq; consubstantialiale esse, quod ex aliquo est, aut ex partitione, aut de- cisione, aut plantatione. Ex plantatione quidem, sicut ex radice germen: ex decisione vero, vt ex patre filius: ex partitione aut, sicut ex massa aurea anuli aurei duo vel tres. sed secundum nullum horum, inquit, est filius dei consubstantialis patri, propterea ergo in fide consubstan- tialitatis consentiendum non est. Hos igitur damnat vniuersalis synodus cum imperatore, & relegat exi- lio cum Arrio & sectatoribus eius. Per idem tempus crux dñi ab Helena Constantini matre religiosa fo- mina reperitur, vbi quodam antiqui persecutores in lo- co sepulchri simulacrum Veneris collocauerat, vt si quis ibi Christum vellet adorare, Venerem poti⁹ ad- orare videretur. Inuenitur & ille titulus à Pilato con- scriptus, sed & aliae duae cruces. Tribus igitur crucib⁹ repertis, Macharius eiusdem loci episcopus, defixis in terra genibus, cum regina deum suppliciter deprecatur, vt quae illarum crux ad dominicam gloriam fuerit innotescat. Tunc adhibitis duabus semineci cuiusdam matronae corpori, nihil operatur, adhibet tertiam, & mox exurgens mulier, magnificat deum. Percepto

RERVM MEMO. LIB IX.

Itaq; euidenti indicio, regina templum mirificū in eo loco, vbi crucem repererat, statuit. clauos quoq; quibus corpus dominicum fuerat affixum, portat ad filium. Ex quibus ille frenos & galeam aptat ad vsum belli, adimplens Zachariæ prophetiam, dicens: Et erint quod in freno est, sanctum dño omnipotenti. Ligni vero salutaris partē defert filio, partē sibi reponit.

SOZOMENVS in tripartita historia.

Caput V.

DE hoc ligno Sibylla dixit apud Paganos: O ter beatum lignum, in quo deus affixus est. Præterea p̄dicti imperatoris mater octogesimo ætatis suę anno decedit, multa filio pietatis mandata derelinquens. Quæ mox ille postponens, seductus a sorore sua Constantia, & multis precibus ab ea interpellatus, Arrium de exilio reuocari iubet, & mitti ad episcopos, qui tunc forte Hierosolymis ad dedicationem ecclesię conuenerant, fidemq; eius probari. Tūc ille fidem scripsit, quæ quidē sensum nostrum & verba nostra professionemq; nostrā cōtinere videretur.

SOCRATE Sex tripartita historia.

Caput VI.

Imperator aut̄ adhuc de Arrio experiri volēs, eum reuocat ad palatium. Qui percontat̄ de fide Nicæna, fide subscribit, & præstat iuramentum, quodammodo iusiurandum arte deludens. ferturq; scriptam sectam suam habuisse in charta, quā sub ala ferebat. vnde vere iurare se credidit, dicens se sic sapere sicut scripsisset. Credens ergo imperator, suscipi eum ab Alexandro Constantinopolitano episcopo in cō

F iij

HAYMO DE CHRISTIA.

munionem iubet. Quo renuente adhuc propter infamiã, & suspiciõnẽ hæresis deuitante, iubet Constanti nopolim synodũ congregari. Ante vero vnũ concilij diem constitutũ, prosternẽs se Alexander sub altare, rota nocte clamat ad dominũ, dicens: Iudica dñe int̃ Eusebij minas & Arrij iuramentũ. Quo valde supplicãte, p̃sumptionẽ Arrij & iuramentũ m̃dax mox vindicta dei persequitur. Etenim cum in crastinum matutinum, ad ecclesiam properaret, episcoporũ & populorum frequentia cõstipatus, humanæ necessitatis causa ad secessum declinat, ibiq; cum sederet, intestina eius atq; om̃ia viscera in secessum cuniculorum defluxere. Tũc Eusebius Nicomediæ cum cæteris Arrianis confunditur, nec propter causam Arrianum dogma confunditur, sed ad tempus occultatur.

Caput VII.

INterea Constantinus imperator cum in Nicomedia degeret languore grauatũ, in extremis baptizatur. Distulerat em̃ vsq; ad illud tempus, in Iordane hoc promereri desiderã. Qui cõdito testamento, & tribus filij heredibus constitutis, primo scilicet Constantino in Hesperia, secundo vero scilicet Constantino in oriente, iuniore scilicet Constante Cæsare ordinato, & in partibus occidentis post quinquagesimũ quintum ætatis suæ annum, viuendi finem facit, reuocato prius Magno Athanasio in Alexandriam, propter persecutionem Arrianorũ exulante. Igitur Christianissimo imperatore defuncto, Arrianum iterum dogma repullulat. Constantius imperator seductus ab hæreticis in eundem errorem deuoluitur, & Ma-

gnū Athanasīū veritatem edocentē, condemnat. In cuius persecutione postmodū grauit̄ conspirantibus hereticis & multa crimina intēdentibus, vniuersus orbis cōiurauit, & cōmoti sunt principes terræ, gentes, regna, exercitus coierūt aduersus eū. In cuius damnatione cum apud Mediolanū cōgregati subscribere cogerentur episcopi, quibusdā eorū deceptis, Pictauiensis minime cōsentit Hilarius. Vnde & cum quibusdā alijs episcopis traditur exilio. Inde apud Ariminū synodus ab hæreticis congregatur, ibi *ὁμολογίον*, quasi ignotū sermonem, & à scripturis alienū à fidei expositione decernūt, firmātes sibi sermonē neq̄ & dicētes, soli Ch̄o oportere credi, & nō *ὁμολογίον* confirmare.

Caput VIII.

INterea Liberius Papa tradit̄ in exiliū, & Felix diaconus eius in loco eius subrogatur ab hæreticis. Hierosolymis Cyrillus Maximo in episcopatu succedit, aliqñ in fide varians, aliqñ in communionē.

PER idem tempus Constantius imperator viuendi finem facit, Iulianus vero succedit in regnum, bono vsus principio & malo fine. Nam primo clericus & philosophus insignis, postmodū ad idola conuertitur. Et primo quidē pacificus relaxat episcopos de exilijs, & benigne agit aduersus nostros. Deinde persequitur, & infert supplicia. Hic in odium Christi Iudæis permittit reparare templū Hierosolymis, qui ex omnibus prouincijs collecti, noua templi fundamenta iaciunt, quæ subito terremoto corruūt diuinitus, saxis ingētibus longe lateq; dispersis. Et ne hoc casu crederetur factum, sequenti nocte in vestimen-

HAYMO DE CHRISTIA.

tis cunctorꝝ crucis apparuit signū. Quo attoniti miraculo, plurimi Christo crediderunt. Hic etiā Iulianus ad cumulum nequitiae summę contra deum, in signe Christi simulacrum, quod apud Cæsaream mulier à sanguinis liberata profluvio collocauerat, satis impudēter deponit, suamq; eodem loco collocat imaginē, quæ igne de cælo cadente postmodū fulminata est, caput cum ceruice vna in terra est deiectum. Reliqua pars hæctenus ad iudiciū fulminis reseruatur. Tunc vero Pagani imaginē Chri cōfregerunt, quā postmodū Christiani recolligentes, recōdiderunt in ecclesiā.

EX CONCILIO apud Alexandriā,

Caput IX.

INterea cōgregatis apud Alexandriam paucis numero confessoribus, licet fidei merito multis, ad sedandas hæreticorꝝ procellas tractatur, quibusdam eorum ad rigorem ecclesiæ dicentibus: non debere eos recipi in sacerdotium qui se vtcunq; contagione hæretica maculauerunt, alijs vero ad cōpassionem promulgantibus, non debere negari aditum ab iurato errore perfidię redeuntibus. Additur quoq; in illo concilij decreto, plenior de spiritu sancto disputatio, vt eiusdem substantiæ ac deitatis cuius pater & filius crederetur, nec quicquam prorsus in trinitate aut creatum, aut inferius, posteriùsve diceretur, sed de differentia substantiarū & subsistentiarum sermo eis p scripturas motus est, quas Græci vsias & hypostasēs vocant. Quidam dicebant substantiā & subsistentiā vnū videri, quia tres substantias non dicimus in deo, nec tres subsistentias dicere debeamus. Alij vero qui

RERVM MEMO. LIB IX.

bus lōge aliud substātia quā subfistētia videbat, dicebant, quia substantia ipsa rei alicuius naturā rationemq; qua cōstet, designet: subfistētia aut vniuscuiusque personæ, hoc ipsum qd extat & subfistit, ostēdat.

HAERESIS Sabellij breuiter adnotata. Cap. X.

IDeoq; propter Sabellij hæresim confundentis personas & dicentis, quia idem deus quando vult, pater est, quando vult, filius est, quādo vult, spiritus sanctus, tres subfistencias esse cōfitendas, quod quasi tres subfistentes personas signare viderētur, ne suspicionem daremus tanquā illius fidei sectatores, qui trinitatē in nominibus tantū, & non in rebus ac subfistētiis confitentur. Sed de incarnatione dñi comprehensum est, quia corpus quod susceperat dñs, nō sine sensu, neq; sine anima suscepisset. Quibus caute moderatēq; compositis, soluto concilio, Eusebius vir illustris potens in verbo doctrinæ, orientem circuit atq; Italiam: & illius circumferens decreta, singulas quasq; ecclesias ad sanitatem rectæ fidei reuocat, idem moliēte Pictauiensi episcopo Hilario, viro naturaliter erudito, & commodissimo ad persuadēdum, cuius multa extant opuscula & libri de fide nobiliter editi contra versutias hæreticorum. Interea Iulianus imperator contra Persas pugnaturus litat Apollini, poscens responsa, nec suscipit. Percontati dæmones de causa silentij, aiunt, sepulchrum Babilæ martyris prope positum impedire. Tunc ille venire Galilæos (hoc enim nomine nostros solitos erat appellare) & auferre sepulchrum martyris iubet. Conueniuntq; nostri psal-

HAYMO DE CHRISTIA.

lentes cum exultatione illud Psalmistæ in auribus p-
fani principis: Confundantur omnes, qui adorant scul-
ptilia, & qui confidunt in simulacris suis. Vnde ille ad
iracundiam promotus, Christianos incarcerat & in-
fert martyria, cōminatus maiora tormenta post belli
victoriam. Hoc eo cogitante, res vertitur in contrari-
um. nam profectus quidem est, sed reditus nullus fu-
it. ibiq; incerto suorum aut hostium iaculo confodit.
Fertur autem quia dum fuisset vulneratus, mox san-
guine suo compleuerit manum, & in aërem piecerit,
dicens: Galilæe vicisti. i& in eo ipso confessus est cum
blasphemia victoriam.

AD HAYMONIS EPISCOPI HALBERSTAT- tensis liber decimus.

THEODERITVS in tripartita historia. Caput .I.

Ost Iulianum Iouinianus ab ex-
ercitu trahitur ad imperij insi-
gnia, qui excusat se sacrilegis nō
posse imperare, quia Christian^{us}
esset. nec acquiescit donec accla-
mat exercitus, Et nos Christia-
ni sum^{us}. Hic persequit hereticos, & honorat ecclesiā.
Athanasium requirit, & ab ipso suscipit formā fidei, &
ecclesiā disponēdā modū. sed hec tā læta principia

orta mors imatura mox corripit. Post hūc Valētinianus cū fratre Valēte suscipit imperiū, expulsus quondā militia à Iuliano pro fide nostra. & sibi quidem tunc Occidentales delegit partes, fratri autem Orientales reliquit. Valentinianus ergo in fide & religione Romanam rempublicam administrat, sed Valens fauendo hæreticis, abiit in viam patrum suorum. Orthodoxos quosque persequitur, tormentis excruciat, damnat exilio, sed hoc post Athanasij obitum. Nam illo superstite, velut diuina quadam virtute prohibetur.

ATHANASIVS Alexandrinus Episcopus, quadragesimo & sexto sacerdotii sui anno moritur.

Caput II.

Igitur functo in pace Athanasio post multos agones, & Petro in loco eius substituto, quem & ipse sciscitatus de successore elegerat. fauore principis concitati aduersum nostros Arriani insurgunt vehementius. Tunc Lucius Arrianæ pestis episcopus, fugato Petro, supra persecutiones gentilium vastat ecclesiam, vastat & heremum, & bellum quiescentibus indicit. Itaque tria milia & eo amplius viros per totam heremum solitaria habitatione dispersos, armata manu oppugnare aggreditur. Patresque monachorum Aegypti Macharium, Isidorum, aliūque Macharium, Heraclidem & Paulum, discipulos Antonii tradidit exilio. Qui vitæ merito insignes & virtutibus admirabiles habebantur. Pro breuitate proposita cate-

HAYMO DE CHRISTIA.

Cæcus quidam ad cellam Macharij cum non reperisset eum domi, mœstus primo, sed mox fidei ardore calefcens, Applicate me, inquit, ad illam partem parietis, vbi cubare solet senior. & admotus parumq; luti aridi, quo paries oblitus erat, palmæ suæ superponens, & de aqua putei, ex quo ipse bibebat, resoluens oculos suos, perunxit, & mox visum recepit. Sed & idem Macharius catulos lænæ cæcos, à matre sibi obiectos, cum pro hisdem bestia supplicare videretur, liberat à cæcitate, donaturque à bestia pluribus pellibus laniatis pro munere, ore suo enectis, & ante cellam eius depositis. Sed his tantis virtutum mirabilibus non defert Lucius Arrianus, quinimo iubet ipsos prædictos patres clam raptos, in ignitam Aegypti insulam deportari, vbi & multa operantur miracula, & conuertunt incredulos. Quod expauescens Lucius, veritus populum propter iustos tumultuantem, reuocat eos, & ad heremum remittit. Verum dum hoc Lucius agit in Aegypto, Valens Arrianorum imperator per alia loca, non minus aduersus nostros insaniuit, maxime apud Edissam Mesopotamiæ urbem, Thomæ apostoli reliquijs decoratam, vbi de ecclesia catholicis eiectis, nec in campo permittit habere conuentum. Tunc velut aurum in fornace probatum, in persecutione fulget ecclesia: vnde non in verbis tantum, sed in carceribus & exilijs vinculisque fides approbatur. Interea cum apud Alexandriam nebulosus quidam doctor Lucius obtenebraret populos, velut lampadē quandā diuinæ lucis Didymum dominus accendit,

hic a pueritia luminibus orbatus, nec ideo minus literis se applicans, mirum dictu, in tantam scripturarum eruditionem diuino peruenit miraculo, ut scholae ecclesiasticae illius temporis maximus doctor existeret. Hinc beatus Antonius cum fidei Athanasij testimonium laturus aduersum Arrianos de Thebaide descendisset, magnificis consolatus est verbis. Nihil te, inquit, offendat Didyme, quod carnalibus oculis videris orbatus: desunt tibi oculi, quos mures & muscae & lacerae habent: sed laetare, quia habes oculos quos angeli habent, quibus deus videtur, per quos tibi magnum scientiae lumen accenditur.

DE illustribus viris Basilio & Gregorio.

Caput III.

EA tempestate Basilius & Gregorius, Cappadociae instar duorum caeli luminarium refulgent, ambo nobiles, ambo Athenis sufficientissime eruditi: qui remotis denique secularium Graecorum libris, monasterium expetunt, soli diuinae scripturae attendentes. Basilius contemplationi monasticae inhaeret, contemptu seculi humilior. Gregorius ecclesiasticae actioni in praedicatione liberior. Basilius itaque Caesareae Cappadociae fit episcopus, qui cum a Valente in exilium cogeretur, & stare ad tribunal, praefecto minitanti fertur eleganter respondisse: Vtinam, inquit, dignum haberem aliquod munus quod ei offerrem, qui Basilius maturius de nodo huius follis absolueret. Cumque daretur ei spatium deliberandi, Ego (ait) in crastino tempore ero qui hodie, tu te vtinam non mutes. Et illa quidem nocte cum vxor imperatoris vehementer

HAYMO DE CHRISTIA.

eruciaretur, & filius eius vnicus diuina exingueretur
vltione. Rogatur Basilius, & detinetur ad intercessio-
nem, qui paulo ante expellebatur ad pœnam. Itaque
omnibus catholicis expulsis à Valente, solus vsque ad
vitæ exitum intemerato communionis sacramento
in ecclesia perdurat.

GREGORIUS Nazanzenus
Constantinopolin trans-
latus est.

Caput. IIII.

Gregorius apud Nazanzi oppidum in locū pa-
tris episcopi subrogat, famosissimus in doctri-
na & hæreticorum validissimus oppugnator.
Vnde & Constantinopolin ad docendam ecclesiam
transfertur. Per idem tempus sancto Liberio Roma-
no pontifice, Damasus succedit in apostolatum, con-
tra quem Vrsinus schismaticus præsumit Apostolicā
sedem, defendentibus alterutris & bella mouētibus,
adeo vt humano sanguine implerentur orationum
loca. Sed adest assertor innocentiae deus Damaso pru-
denti & innocenti viro. Sed apud Mediolanum de-
functo Auxenio episcopo hæreticorum, Ambrosius
vir primo consularis, subito populi clamore episco-
pus eligitur, adhuc tamen catechuminus, sed mox an-
te ordinationem suam baptizatur.

VALENTINIANVS regnat decē
annis.

Caput V.

INterea Valētinianus imperator diē obiit, filiis suis
Gratiano & Valētiniano relinquēs imperiū. sed & fr̄
ei⁹ Gotthis īsurgētib⁹ fugiēs è bello flāmis exust⁹ ē.

RERVM MEMO. LIB. X.

DE GRATIANO illustri imperatore.

Cap. VI.

IGitur Gratianus cū fratre admodū paruulo post Valentem quoq; Oriētis suscipit imperiū. Hic pius fuit ac religiosus, armis strenuus, velox in corpore, ingenio bonus, & plus verecundus, quā reipublicæ intererat. Vnde & ad curā & administrationem rerū Theodosium acuit, virum vtilem & armis maturum, Orientis ei procuratione pmissa. Qui Gratianus postquam multa religiose & fortiter gessit, & à Maximo Britannorum tyranno peremptus est, post se in occiduis partibus relinquit Valētinianum. Cuius interim mater Iustina Arriana persequitur ecclesiam, comminans sacerdotibus exilia, nisi Arrianensia suscipiant decreta. Sed & Ambrosium turrim aduersus hæreticos validissimam multa oppugnatione fatigat, quem & persuaso filio parat exilio condemnare, sed à populis incredibiliter amantibus Ambrosium impeditur. Qui Ambrosius aduersus reginam non se manu defendat ac telis, sed ieiunijs & obsecrationibus indefinenter insistit, donec vindice deo, tyranno Maximo perurgente versa in fugam, cum filio exilium sortitur.

DE THEODOSIO pio ac religioso

imperatore.

Cap. VII.

INterea Theodosius beneficiorum Gratiani memor, ad vindictam eius totis viribus Orientis insurgens, sanguinē iustū vlciscit, regnū recuperat, fidē catholicā restituit, quā Iustina violauerat, & inde ad Orientē regressus, sicut ab exordio regni precipitatis

HAYMO DE CHRISTIA.

penitus idolis, pulsus hereticis, congregatus catholicis, in fide & religione & munificentia perseverat. Hic piam constituit legem, ut sententiæ principum super animaduersione prolata, in diem tricesimum ab executoribus differretur, quo locus misericordie vel (si res tulisset) penitentiae non periret.

Caput VIII.

Sub eodem tempore apud Laodiceam Apollinaris episcopus, vir sane in cæteris instructus, heresim generat, ex contentione asserens solum corpus, non etiam animam à domino in dispensatione susceptum, & pro supplemento illius rationabilis partis, ipsum dei verbum fuisse perhibebat. Hinc descendunt Apollinaristæ & hæretici, proprias habentes sectas & dogmata. Tunc concilium Romæ congregatur à Damaso, & Petro Alexandrino, & damnatur Apollinaristæ, data hac decretali sententia, ut si quis filium dei humanitatis vel deitatis diceret minus aliquid habuisse, ab ecclesia fieret alienus. Sed & Constantino-
poli sub trecentis quinquaginta patribus, synodus celebratur, in qua omnes hæretici condemnantur. Tunc Martinus Turonicorum Galliae civitatis episcopus, multis miraculorum signis effulget. Tunc Hieronymus presbyter in Bethleem, imò toto orbe clarus habetur, de quo non sine magna admiratione suspicio, quare in hac historica narratione à Rufino pretermittitur est insigniri, maxime cum cæteros illustres viros & contemporaneos suos nobilitauerit eloquio, qui vel impares ei fuerunt scientia, vel si pares aut superiores, certe omnimodo minus utiles ecclesijs.

RERVM MEMO. LIB. X.

Fortassis egit hoc Rufinus industria, ue videretur iniuriã illi libello facere, quem idem beatus Hieronymus scribit de viris illustribus, vbi & de seipso facit in vltimis mētionem. Dicitur etiã, q̄ inimicitias inter se aliquando habuerunt, & (si fas est dici de tam sanctis & prudētibus viris) obliquis se respexisse vultibus, & sermonibus nauare. Vnde forsitan à beato Hieronymo nunc sermonem historicũ obliquauit. siue autem propter hoc, siue propter illud omiserit, nescio, deus scit: vnum scio, quia prætermittendus non erat. Vnde nunc idoneum duxi vicem supplere Rufini, & tantum hunc virum inserere narratiõĩ, vt quasi quoddã cornu aureo mutilata historia, huius insertione reformetur. Itaq; ea quæ sparsim de eo dictata reperi, suffragantibus eius meritis in vnum colligere breuiter dispono. Sed iam ad historiã reuertamur. Inter ea Theodosius pius imperator cõmunem se præbens sacerdotib⁹ dei, extinctis iam hæreticis, in pace & quiete magna regit ecclesias. Tunc idola penitus destruitur, templa gentiliũ subuertuntur. Tunc apud Alexãdriam ingens templum Serapis deiicitur, in quo tam vastum erat ipsius Serapis simulacrũ, vt dextera vnũ parietem, alterũ læua perstringeret. Quod monstrum ex omni genere mētallorum signorumq; cõpositum ferebatur. Hoc idolum dicebant statutis diebus salutari à Sole, quoniam arte erat compositum, vt per fenestram exiguam radius solis directus, os & labia ei⁹ populo inspectãte illustraret. Sed & in eodẽ templo signum solis ex subtilissimo ferro fabricatũ, magnetelapide desuper laquearibus infixio, ipsumq;

HAYMO DE CHRISTIA.

trahentibus mouebatur deorsum, & tanquam ad salutandum Serapim altius eleuabatur. Sed cum ad subuertendum hoc simulacrum nostri insurgerent, paululum territi retardantur, gentilibus pro certo asserentibus, quòd si humana manus illud tetigisset, terra dehiscens ilico solueretur in chaos, cælumq; rueret in præceps, tum ecce vnus ex militibus fide concallescens, correptam bipennem maxillæ veteratoris illidit nec cælum tamen ruit, nec terra distenditur. Exinde alijs adiuuantibus ad cædendum, senex veterinosus distrahitur, & in conspectu clericorum Alexandriae exurit. Hic Serapis finis fuit, quem alij Iouem putant, alij virtutem Nili fluminis, alij regem Aegypti Apim, alij in honorem nostri Ioseph formatum asserunt esse simulacrum, ob diuisionem frumenti, qua subuenit Aegypto. Sed & in templo Saturni cum simulacrum deijcitur, tyranni eiusdem fani sacerdotis fraus comperta est, qui tanquam ex responso numinis, suæ libidini placentes feminas dicens dignas esse Saturno deo, & eius vocatiõe, faciẽsque in templo pernoctare, clausis ianuis, & traditis clauibus, cum videretur discedere, per subterraneos aditus simulacrum ingrediebatur à tergo exesum, & parieti diligenter annexum, & mox supplicansem & intentam mulierem, quasi voce Saturni aduocabat, sed & aliæ multæ Paganorũ fraudes tunc deteguntur. Itaque deiecto apud Alexandriam ipso capite idolo latriæ, reliqua idola conculcantur, & veri dei construuntur ecclesiæ. Interea Valentinianus in occiduis partibus, Iaqueo vitam finiuit, dolo (vt dicitur) ducis sui Arbogasti, post quem Euge

RERVM MEMO. LIB. X.

nus tyrannus Italiam occupat. Theodosius inflāma-
tur ad vltionem, & consulto Iohanne Anachoreta mo-
nacho, qui prophetico spiritu pollebat, Eugenium ex-
cipiat tyrannum, tam armis confusus, quā ieiunijs
& orationibus. Tunc de inimicis ad Orientem reuerti-
tur, ibique Arcadium filium Augustum creat, Hono-
rium quoque factum imperatorem Occiduis parti-
bus delegat. Ipse vero iam subiugatis hostibus, iam e-
liminatis idolis, iam sedata ecclesia, post decem & se-
ptē annos Romani imperij migrat ad dominum, cū
pñssimis principibus percepturus p̄mia meritorum.
Hic Rufinus ecclesiasticæ historiæ finem facit, & nos
quoque finitis persecutionibus, hæresibus consopitis,
fundata & extructa ecclesia, quia post enumera-
tionem tantorum martyrum, confessorum,
doctorum siue patrum, nihil dignius
restat vel illustrius, hic cum eo sus-
cepti operis compendium
terminemus,

INDEX LIBRI

CAPITA LIBRI PRIMI

Primo de tēpore natiuitatis Christi secundū carnē, & de Herode alienigena.	Ca. I.
Qualiter ad Regnū peruenit Herodes.	Ca. II.
De facinorosis actibus Herodis.	Ca. III.
De crudelitate Herodis in infantes.	Ca. IIII.
Quomodo genealogiā Iudæorū deleuit.	Ca. V.
De vindicta Dei in Herodem.	Ca. VI.
De execrabili nequicia eius in morte perpe- trata.	Ca. VII.
Qd tres filios occidit, & seipsum interfecit.	Ca. VIII.
De Archelao filio Herodis.	Ca. IX.
De Herode filio Herodis.	Ca. X.
Cur Iohannē baptistā interfecit.	Ca. XI.
De domino saluatore nostro.	Ca. XII.
Testimoniū Ioseph de Christo.	Ca. XIII.
De discipulis Christi.	Ca. XIII.

LIBER II.

De electione Matthiæ apostoli, & septem diacono- rum.	Cap. I.
De Iacobo epi. Hierosolymitano primo.	Cap. II.
Quare Iacobus sit frater dñi dictus.	Cap. III.
De Tathæo misso ad Edissam, & de epistolis missis ab Abgaro rege ad Chrm, & à Christo ad regem Ab- garum.	Cap. IIII.
De facie dñi lineo panno impressa.	Cap. V.
Dispersio discipulorum domini.	Cap. VI.

L I B R I.

Actus Philippi diaconi.	Cap.	VII.
Vocatio Pauli apostoli.	Cap.	VIII.
Suggestio Pilati ad Tiberiū.	Cap.	IX.
Tiberius de Ch̄o cōplacat̄ p̄ Pilatū.	Cap.	X.
De impositiōe prima Ch̄iani noīs.	Cap.	XI.
Quō Iudæis multa mala acciderūt.	Cap.	XII.
Actum tempore Tiberij.	Cap.	XIII.
De morte Pilati.	Cap.	XIIII.
De fame dira prophetata.	Cap.	XV.
De Herode Agrippa seu minore.	Cap.	XVI.
De martyrio Iacobi fratris Iohānis.	Cap.	XVII.
De vindicta dei in Herodem.	Cap.	XVIII.
De morte Herodis.	Cap.	XIX.
De Simone Mago.	Cap.	XX.
Aduētus Petri in vrbe Romana.	Cap.	XXI.
Conuersio Philonis.	Cap.	XXII.
De euangelio Marci.	Cap.	XXIII.
Quæ Iudæis acciderunt mala.	Cap.	XXIIII.
Mors Claudij imperatoris.	Cap.	XXV.
De martyrio Iacobi fratris dñi.	Cap.	XXVI.
De crudelitate Neronis.	Cap.	XXVII.
De martyrio ap̄lor̄ Petri & Pauli:	Cap.	XXVIII.

L I B E R .III.

Diuisio apostolor̄ per prouincias	Cap.	.I.
Quibus locis dispersi sunt.	Cap.	.II.
De epistola Pauli ad Hebræos.	Cap.	III.
De sancto Luca.	Cap.	IIII.
Mors Neronis Galbæ & Othonis imperato- rum.	Cap.	V.
Subuersio Hierusalē à Tito & Vespa.	Cap.	VI.

G

I N D E X.

De Maria, q̄ filiū suū comedit assatū.	Cap.	VII.
De tēpore subuersionis Hierusalē.	Cap.	VIII.
Nouū portentū de vitula enixa agnū.	Cap.	IX.
Electio Simonis filij Cleophæ in episcopum Hierosolymitanum.	Cap.	X.
Commendatio Titi.	Cap.	XI.
De morte Titi, De Domitiano persecutore, & de Lino, Cleo & Clemente.	Cap.	XII.
Persecutio Ch̄rianorū p̄ Domitianū.	Cap.	XIII.
De morte Domiani, & reuocatione Iohannis euangelistæ.	Cap.	XIII.
De Cemente Romano, Simone Hierosolymitano ep̄is, & specialiter de Iohanne euangelista & eius euangelio.	Cap.	XV.
De Meneād̄ro mago hæretico.	Cap.	XVI.
De Hebionitis hæreticis.	Cap.	XVII.
De hæresi Cherinti.	Cap.	XVIII.
De Hæresi Nicolaitarum.	Cap.	XIX.
Item de Nicolao hæretico.	Cap.	XX.
De eodem.	Cap.	XXI.

L I B E R III.

Qualiter post obitum apostolorū intrauit hæresis in euangelium dei.	Cap.	I.
Persecutio Traiani imperatoris.	Cap.	II.
De martyrio Simonis episcopi Hierosolymitani.	Cap.	III.
De Ignatio forti athleta.	Cap.	III.
De eodem.	Cap.	V.
De successore Ignatiij.	Cap.	VI.
De egregijs prælatib; ecclesiæ.	Cap.	VII.

L I B R I

De morte Ebaristi & successione Alexandri Romani pontificis.	Cap.	VIII.
Quomodo Iudæi sternuntur digna cede sub Troiano.	Cap.	IX.
De morte Traiani.	Cap.	X.
Regnum Adriani.	Cap.	XI.
De martyrio Alexandri Papæ.	Cap.	XII.
De eodem.	Cap.	XIII.
Vltimū excidiū Iudæorū.	Cap.	XIIII.
De Iudæis ep̄is Hierosolymorum.	Cap.	XV.
De Basilide & Saturnino heremitarū.	Cap.	XVI.
Blasphemia Saturni & Carpocratis.	Cap.	XVII.
De morte Adriani, & impio Antonini.	Ca.	XVIII.
De Policarpo insigni martyre.	Cap.	XIX.
Passio Policarpi, discipuli Ioh̄. euāg.	Cap.	XX.
De Iustino doctore & martyre.	Cap.	XXI.
De Egesippo, Dionysio, & Hierony.	Cap.	XXII.
De hæresi Eucratice.	Cap.	XXIII.

L I B E R V.

De durissima persecutione Christianorum.	Cap.	.I.
Epistola Lugdunensium.	Cap.	II.
Itē ex epistola Lugdunensi magna humilitas martyrum.	Cap.	III.
De Irenæo illustri.	Cap.	IIII.
De lxx. interpretibus.	Cap.	V.
De eodem.	Cap.	VI.
De miraculo in exercitu Ch̄rianorū.	Cap.	VII.
De diuersis hæresib⁹, diuersorū hereticorū.	Ca.	VIII.
Quæstio oborta de die Paschæ.	Cap.	IX.

G ij

I N D E X

Allegatio Afianorū de tēpore Pasche. Cap. X.
 Ratio autorum libri super eodem. Cap. XI.

L I B E R VI.

De morte Commodi, & de regno Seueri imperato-
 ris sub quibus illustres viri martyrizati
 sunt. Cap. I.
 De Origene. Cap. II.
 De eius vita. Cap. III.
 De Alexandro episcopo Hierosolymo-
 rum. Cap. IIII.
 De Zepherio, Calisto, &c. Romanis pontifici-
 bus. Cap. V.
 De epistolis fecundis patrum, repositis in bibliothe-
 ca & Hippolyto episcopo. Cap. VI.
 De persecutione Maximini Cæsaris aduersus Christi-
 anos. Cap. VII.
 De morte Maxmini Cæsaris, & successionē Gor-
 diani. Cap. VIII.
 De Pontiano & Fabino Romanis pontifici-
 bus. Cap. IX.
 De Africano scriptore. Cap. X.
 De Philippo primo imperatore Christi-
 ano. Cap. XI.
 De persecutiōe Christianorū per Deciū imperatorē,
 & de Antonio monacho. Cap. XII.
 De Nouato presbytero hæretico. Cap. XIII.

L I B E R VII.

Concilium sacerdotale in Roma, propter hæresim
 Nouatianorum. Cap. I.

L I B R I.

Persecutio Christianorum per Gallum cum Volufia no filio imperatoris.	Cap.	II.
De sententia Stephani Papæ, de non rebaptizandis hæreticis.	Cap.	III.
De hæresi Sabelliana.	Cap.	III.
Mors Galli imperatoris.	Cap.	V.
Persecutio Chriianorū per Valerianū.	Cap.	VI.
De Paulo Samacensi hæretico.	Cap.	VII.
Metaphrasis Gregorij martyris & episcopi Neocæsa riæ fides.	Cap.	VIII.
De obitu Dionysii episcopi Alexandria, & successu Maximi.	Cap.	IX.
De epistola concilij Antiochiæ super hæresim Pauli Samozeneni.	Cap.	X.
De persecutione & morte Aureliani impera toris.	Cap.	XI.
De Probo Gaio cum filiis & Diocetiano impera tore.	Cap.	XII.
De hæresi Manichæorum.	Cap.	XIII.
De morte Felicis & Eutichiani successione Mar celli.	Cap.	XIII.

L I B E R VIII.

Persecutio Diocletiani in Christianos.	Cap.	I.
Regnum Constātini & Maximini.	Cap.	II.
De morte maximini & persecutione Maximini eius collegæ.	Cap.	III.
De Constantino imperatore.	Cap.	III.

L I B E R IX.

De Arrio, & eius hæresi Arriana dicta.	Cap.	I.
Condēnatio errorū Arrij, & de <i>ὁμοούσιον</i> .	Cap.	II.

I N D E X

Nicena fides.	Cap.	III.
Inuentio sanctæ Crucis.	Cap.	III.
Reuocatio Arrij.	Cap.	V.
De opprobriosa morte Arrij.	Cap.	VI.
De baptismo Constantini imperatoris & eius morte &c.	Cap.	VII.
Liberius Papa tradit in exilium.	Cap.	VIII.
De Iustino apostata.	Cap.	IX.
Concilium Alexandrinum de spiritu sancto.	Cap.	X.
Hæresis Sabellii.	Cap.	XI.

L I B E R. X.

De Iouiniano imperatore, & de persecutione Valentis.	Cap.	I.
Persecutio Christianorum ab Arriano facta.	Cap.	II.
De illustribus Basilio & Gregorio.	Cap.	III.
De Gregorio Nazanzeno & Ambrosio doctore.	Cap.	III.
Mors Valentis.	Cap.	V.
De Gratiano illustri imperatore, & Iustina imperatrice hæretica Arriana.	Cap.	VI.
De Theodosio pio imperatore.	Cap.	VII.
Hæresis Apollinaris de Martino, Hieronymo, & extinctionione hæreticæ prauitatis.	Cap.	VIII.

F I N I S.

III.
III.
V.
VI.
or
VII.
III.
IX
X.
XL
I.
II.
III.
III
V.
ari
VI.
VII.
ex
III.

Incipit Evangelium secundum Mattheum

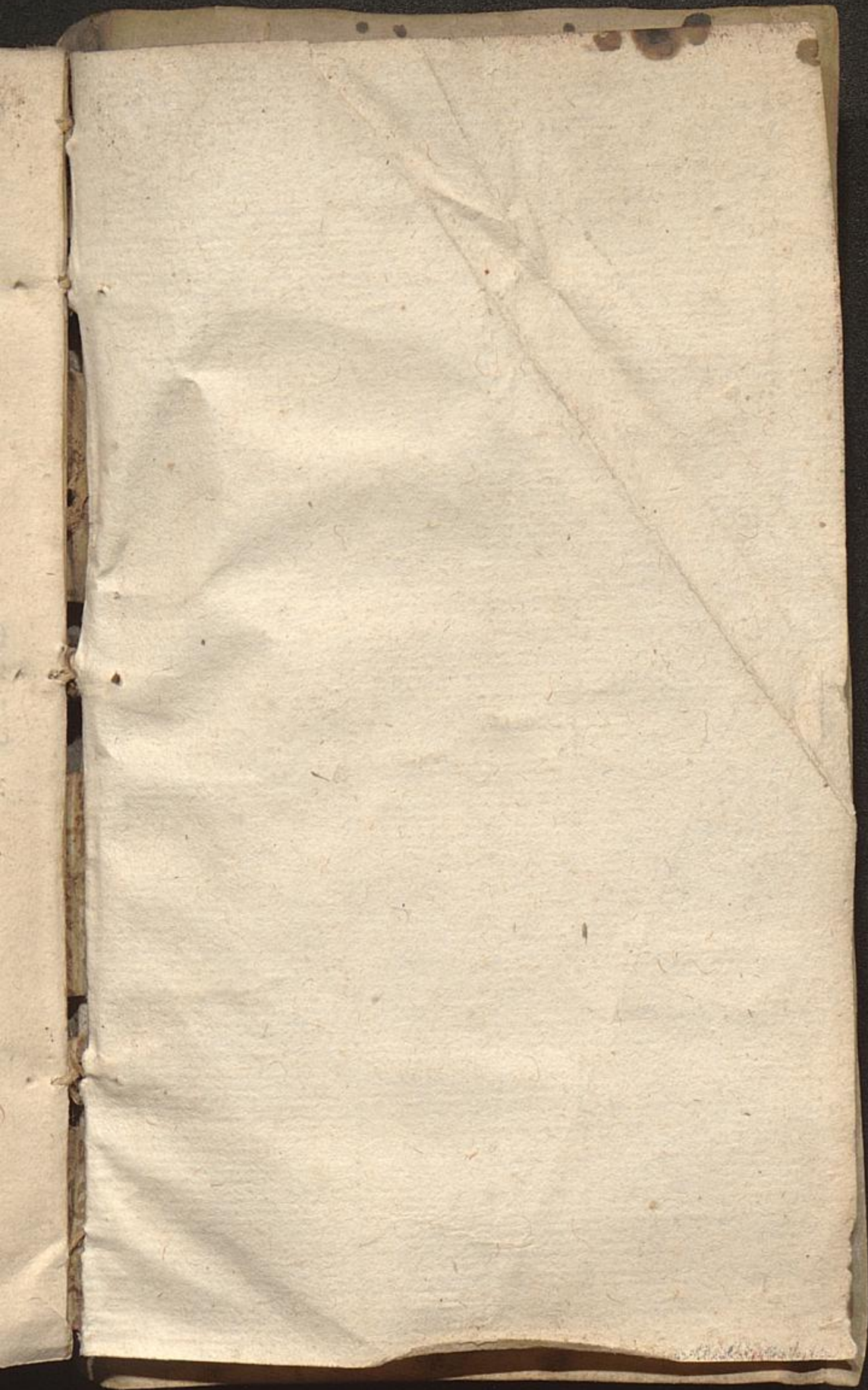

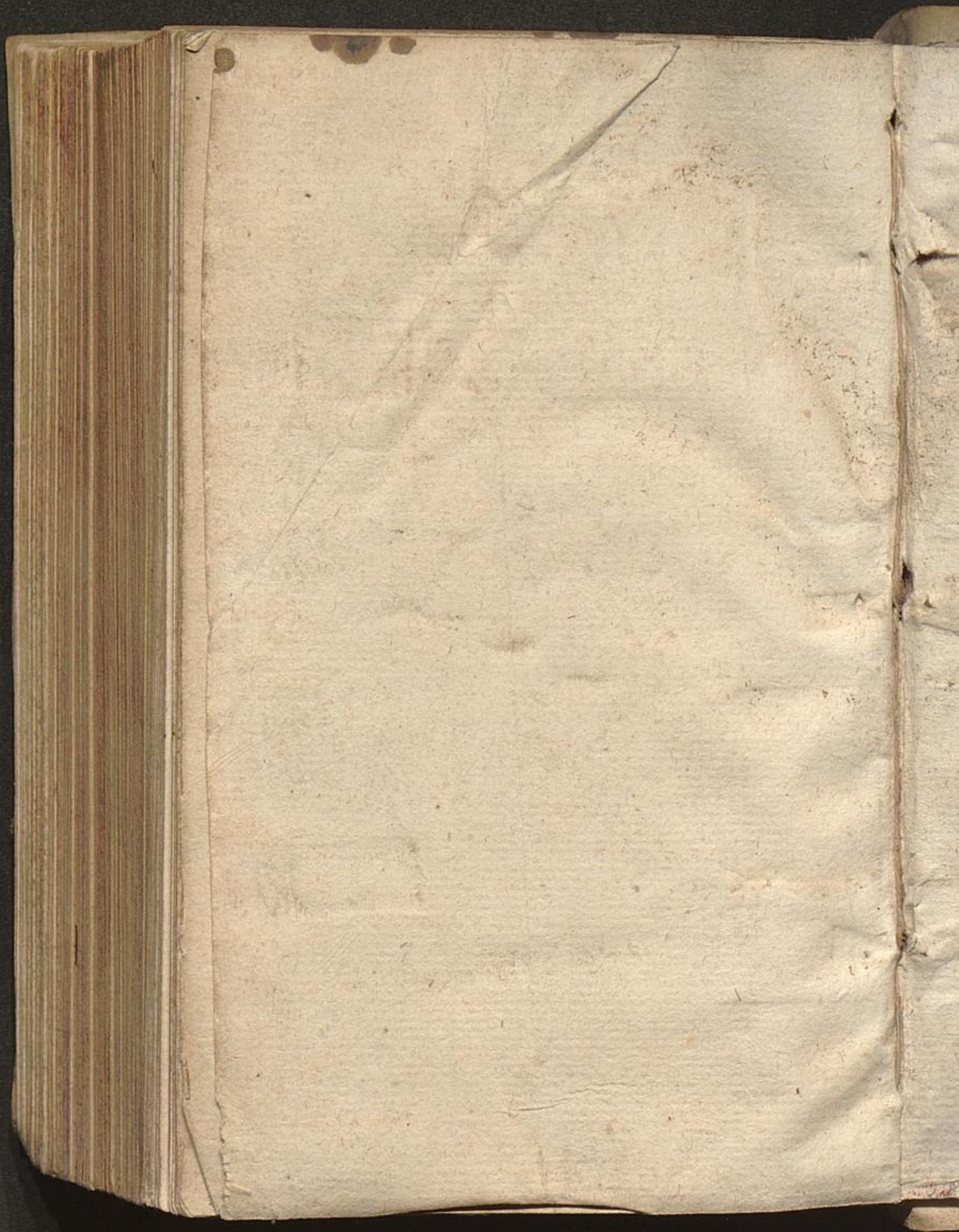
Mattheus Evangelium

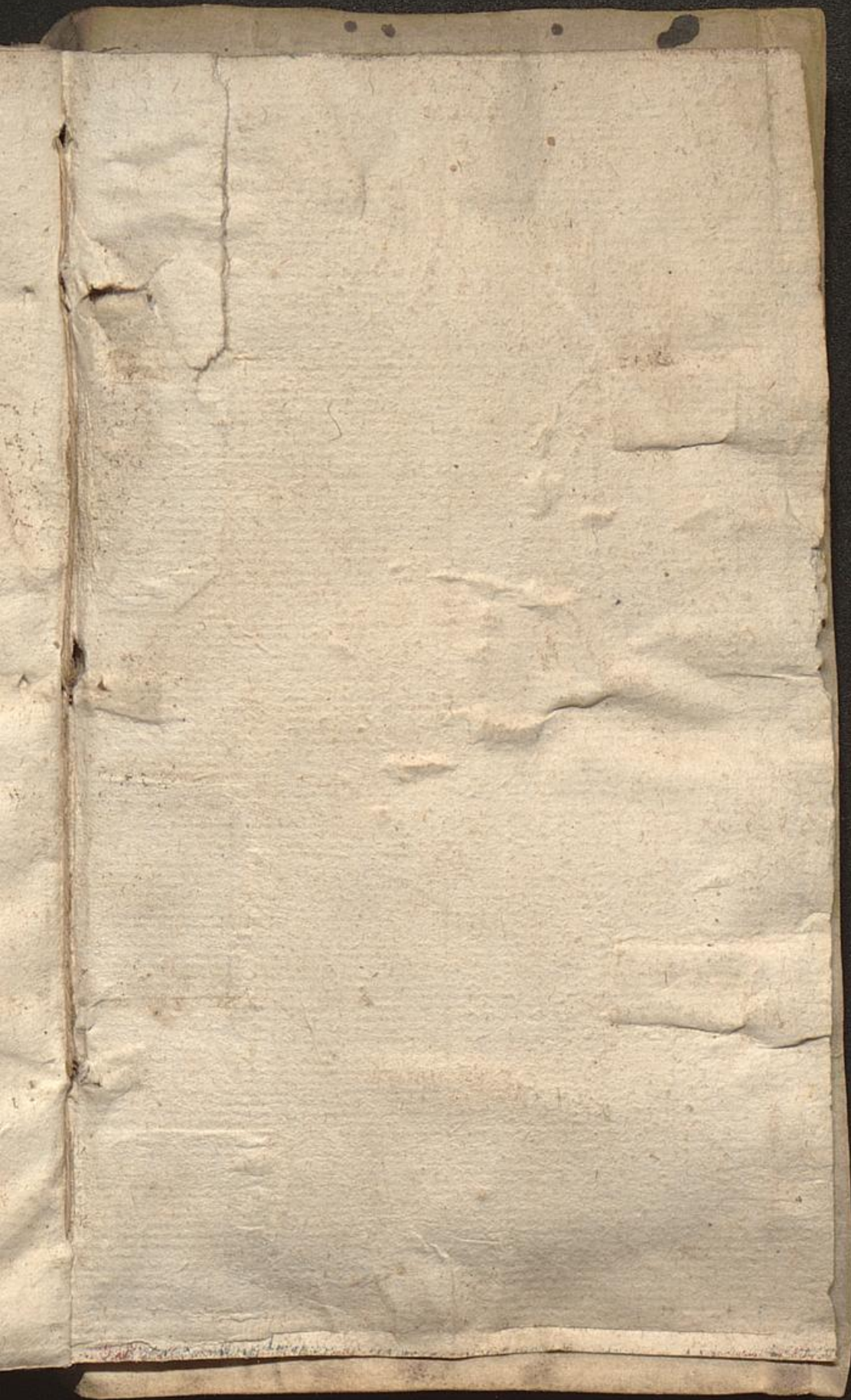
Superbis deus resistit, humilibus autem dat gratiã.

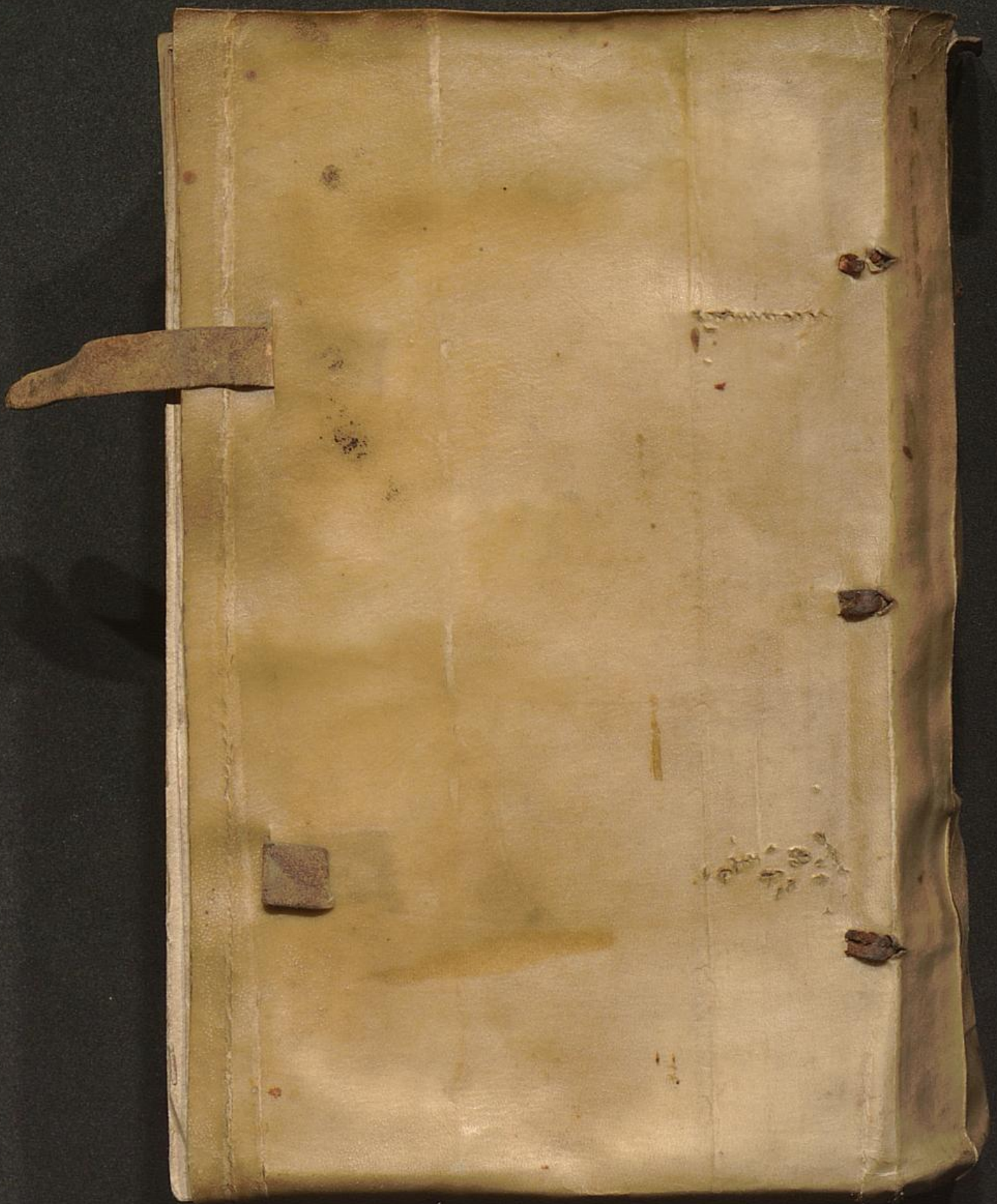

Parcere subiectis & debellare superbos.

REB XIANA
R. MEMORIA
ET
DOCTRINA
SCHOLAST.

Th
970